

נר לדוד - גליון 31

ערב חג השבועות

ב' סיון תשע"ט

מתוך האש

וּתְקַרְבִּינוּ וְתַעֲמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בָּעֵר פֶּאֶשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, חֹשֶׁךְ עֲנָן וְעָרְפֶּל.

וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ...

(דברים ד, יא-יב)

נדמה היה לו כי הוא שומע את פסיעות הדומיה האוספת את היקום. הוא עמד על קצה האצבעות, שרירי צוארו נמתחו כמיתרי הנבל, אולם מלבד את אבי אבות הדומיה – לא ראה כלום. אולם משהו התקרב על אדוות הדומיה, השמים התקפלו סביב ההר שעמד כסוף-קומה מהרהר ומתירא כאילו מחמת עצמו.

עוד לפני שעה, בטרם עלה בוקר מטולל וצונן, המה הנחל למרגלות ההר, כעת המייתו כאילו נבלעה בין גרגירי האבן הנרדפים על ידי המים, אי אפשר היה לו להבחין בדיוק, אולם כמעט בטוח היה שהמים אך מתגנבים מתוך תשוקה לריצה ונשארים במקומם, מפעפעים בשקט ונוצצים באלפי עינים כלפי מעלה, בוהים בעצמם למה שאירע להם.

הבוקר עמד מבוהל כמתיירא להתקדם, תהה בעיני תכלת מבהיקים על מרחבי השמים, אולם מלבד הזרזוף הדומם של טלליו לא שמע כלום, לא את אוושת קרני השמש שרגילות היו לרוץ לפניו ולהאיר את דרכו ואף לא פסיעותיו השלוות של רוח הבוקר שטאטא לפניו את הדרך במדבר. המחנה הענקי שהשתרע מתחתיו לא קרץ לו כמימים ימימה בעליצות שביום חדש. האוהלים, מתוחים ושקטים, צנועים ומהססים להביט איש בפני רעהו, שמא הלה טרם נטל ידיו לשחרית – פתוחים היו, אולם עינו החדשה של הבוקר לא הבחינה בנפש חיה אף באחד מהם.

מבולבל עמד הבוקר מאחורי המדבר ולא העיז להיכנס למחנה, הסתכל סביבו עד שמצא את כולם סביב ההר.

הוא קיפל את שולי גלימתו והלך להאיר לאנשים סביב ההר, אלא שבהגיעו לשם נדחק בתוקף אחורנית ממכת-אור אדירה שסטרה על פניו. מאין מקום לברוח, הצטמק, השפיל עיניו בענוותנות יתירה ופרש אל בין הסלעים.

והאור התפשט, התרחב והתרומם מעל מאות אלפי האנשים סביב ההר. לאט לאט באו ונתקבצו מאות אלפי אורות מכל העולמות שהאירו אי-פעם ושעתידים להאיר בכל אחד מן העולמות של האין-סוף. השתלבו האורות אחד בשני עד שהפכו לאור מוצק, כמין חומה שהקיפה את הסובבים את ההר.

במשך כל הזמן הוא לא הבחין במה שהתרחש, כולו נתון היה לפסגת ההר, אולם הלה עדיין עמד בצניעותו, אם כי הרגיש מפעם לפעם ברטט קל שעבר בו ובכעין בעבוע שבקע מקרבו, ורק לאחר שהרגיש כי הוא מתרומם למעלה, נתפחד ואחז בכנפי גלימתו. התבונן סביבו וראה את האור המגובש, עד שהוא מתבונן וכבר השתטח האור מתחת לרגליו. ככה נשאר עומד על גבי לבנת האור שזחלה לאט לאט מתחת לרגלי כל הסובבים את ההר.

*

לא הפחד מלא את כל ישותו. תחילה הוא עצמו לא ידע איזה דבר משסע את גופו. ורק לאחר שראה את הבריאה כולה מצטנפת תחת ההר ועולה בלהבות – הרגיש כי אלו הם הגעגועים.

במקום זה שעניי העם היו צמודות אליו – מצאה הבריאה את יעודה. היא נמשכה אליו מיום שקבלה צורה ולא ידעה, כאדם שעמד נרעד בפיק ברכיים, אל מי היא מתגעגעת ואיזה מקום מושך אותה, היא תעתה באין-סוף והרגישה בכוח המשיכה האדיר שדחף אותה, אולם מעולם לא ידעה לאן. עכשיו, ברגעים של להט אלה, נצמדה למקום זה ושוב לא יכלה להינתק, ידעה הבריאה כי קשר זה לא ינתק אף פעם, והיא הלכה ונשרפה ושוב קמה לתחייה, מאירה יותר, שקופה יותר ומעמיקת חשוב. היא עלתה בלהבות לעיני כל העם כאשר תלה האהבה האמיתית ולא נשרפה לאפר, אלא נתחשלה וקבלה גוון של תכלת הדומה לים ולרקיע השמים לטוהר.

והוא, אחד מני רבבות שהכיר בה שוב. לראשונה, לא הבחין כי הוא עצמו הולך ונשרף לא בלהט של ההר למעלה, אלא בלהט שחדר לגופו, שרף, טאטא, ייבש דמעות בלתי רצויות, שרף חוטי מחשבה שמקורם מצרי או כנעני ובתוך הלהט הזה הרגיש, כאילו משהו נרקם בקרבו, חדש, מזעזע, נעלם, הנאחז בכל נימי נפשו.

לאט לאט ירד להט ההר מטה. כעת הוא הבחין שהאש הקיפה את ההר ככיפה ענקית שליחכה את השמים, לשונות של אש התהלכו עד פני הרקיע ובבואות של לשונות-אש אלה הלכו ונתקרבו אליו יותר ויותר, הוא נרתע מאימת הלהט אולם האור סביבו דחפו קדימה, בבואת האש נאחזה בו, הוא רצה לצעוק אולם מפיו יצאו רק שתי מלים ובתוך הצעקה שמע כי אותן המלים בוקעות מכל הפיות, יוצאות לחלל העולם, משתלבות עם לשונות האש הענקיות שכבר כיסו את פני כל השמים שנתכרבלו באימה ממעל להר.

והוא הרגיש שהאש נאחזה בו, מלחכת קרביו, לבו התחיל בוער, משם עלתה האש למוחו והוא נתלהט, משם ירדה ביחד עם זרימת הדם לכל האברים והגידים והוא הפך כולו אש.

— ואז הוא נולד מחדש, בתוך האש —

כסלמנדרה.

— ומאז הוא מתהלך בין מדורות אש —

ואינו נשרף - - -

— היהודי!

המודיע. ד' סיון תשכ"א

קול האמת

מאת בנו הרב יוסף זריצקי

האמת נעצרה בפנינו וחייכה. היא חייכה את חיוכה הנצחי כפי שרק האמת יכולה לחייך. היא נעצרה בפני הנקודה הפנימית של האדם המכסה עצמו בשכבות אין סוף של תירוצים, אמתלאות וסיבות מסיבות שונות, המביאות אותו אל פי תהום.

היא נעצרה לפנינו ושתקה, אותה שתיקה רועמת הטופחת על פנינו יום יום, שעה שעה, ולפעמים כל רגע.

יש הזוכה לראותה פעם ביום, יש הזוכה לראותה פעם בשנה, ויש הזוכה לראותה פעם בחייו.

ובשתיקתה הרועמת מצליפה היא בפנינו מבלי רחם. היא עוטפת כל גיד בבשרינו, נועצת בנו את ציפורניה וזועקת.

היא זועקת את זעקת החיים והמתים, זעקת הנדכאים והעשוקים, היא אוספת בזעקתה את כל הזעקות המרחפות בחלל העולם, באשר אין מי שיקלוט אותן ויבין אותן.

*

האמת, פנים רבות לה.

והוא, ז"ל, גילה אותה והביא אותה בפנינו.

במשך היום מסתובבות מחשבות רבות במוח האדם. מתרוצצות הלך ושוב ללא מנוחה, מחפשות הן את התשובה, מה חובתו בעולמו באמת. אמת זו ניסה הוא, ז"ל, ללמדנו.

בעשרות אלפי מאמריו שנכתבו בדם וביזע בעט הזהב, במשך עשרות שנים, חינך הוא אותנו כפי שרק הוא ידע לחנך ולהבהיר את הנקודה האמיתית עד תום.

בס"ד

רבי דוד זריצקי חש כל ימיו כשליח. שליח נאמן שמוטל עליו למלא את תפקידו בשלמות, עד שיוכל לשוב למשלח ולומר לו: שליחותך עשיתי!

בכלים המיוחדים אשר חננו הבורא, ובכשרונו הספרותי שהיה מהנדירים שנחנו בהם בני האדם, השמיע את קול ה' בכח ובהדר, קול שיצא מסוף העולם ועד סופו.

משחר נעוריו, משגילה את הכח האדיר הטמון בו, היה מנוי וגמור עמו להשתמש בו למען קונו ולכבוד שמו. למרות שכישרויו הנדירים נתנו לו את כל האמצעים להשתלב בין סופרי העולם הנוודים של אותם ימים, ולרכוש לעצמו שם עולם ביניהם, לא אבה לזנוח את תורתו ועולמו, ואדרבה, השתמש בכליו לנגוח בהם ולעמוד מולם בחרב ובחנית, להצדיק את הצדק ולהרשיע את הרשע.

לפני החורבן, עודו תלמיד ישיבת ראדין, שימש בין היתר כשופר הראשי של "ועד הישיבות", בסדרת מאמרים ארוכה בעיתון הוילנאי "דאס ווארט" תיאר לפני המון העם את הישיבות הקדושות עמודי האומה ואת זכותם העצומה של המחזיקים בה. לאחר החורבן, כאוד מוצל מאש, וכשריד לעולם הנפלא שנכחד, שם לעצמו למטרה, להנחיל לדור הבא את יופיו של העולם ההוא, עולם הישיבות בפרט ויהדות אירופה בכלל, ואת החן והחסד והזוך היהודי, שעיתרו את אנשיו.

השפעת ספריו ומאמריו היתה עצומה, כפי שמעיד המעשה הבא: מעשה בנער צעיר ותמים וירא שמים שהתייתם בגיל צעיר מאביו. אמו, יוצאת ארצות אשכנז, לא הכירה את עולם הישיבות כצורתו – ולאחר שקשתה עליה מלאכת הפרנסה וגידול הילדים, לא ראתה כל פגם בכך שנעורה רבות בבנה, ובהגיעו לגיל 18 לא נותרה לו ברירה, ולמרות היותו ירא וחרד, הוא התגייס לצבא.

בהיותו בצבא התגלגל לידי הספר "למעלה מן השמש", קרא בו ושוב קרא בו, עד שהתהפך לבבו, ונפשו נקשרה בנפש הישיבה, עד שעזב את הצבא ונכנס להיכלה של תורה.

יהודי יקר זה שנלב"ע לאחרונה זקן ושבע ימים, העמיד דורות של בנים, חתנים ונכדים תלמידי חכמים, מלבד אלפי תלמידים שהעמידם בקרן אורה וזקפים לזכותו את חיייהם הרוחניים, כאחד מגדולי המחנכים בבני ברק, כאשר גם אחיותיו הצעירות נישאות בעקבותיו לתלמידי חכמים מופלגים, שהעמידו בתים נפלאים של תורה וגדלות בתורה.

כל חייו ציין את הכרת הטובה אותו חב, ואת זכותו של ר' דוד זריצקי בכל העושר הרוחני האופף אותו.

סיפור זה אחד הוא, אולם כמותו יש עוד הרבה אנשים, המעידים על החוסן הפנימי אותו קיבלו מקריאת ספריו ומאמריו, שנתן להם כח ועוז לעמוד מול מאורעות התקופה, ואף אנו, מן התגובות המגיעות אלינו לאחר פרסום המאמרים בגליונו זה, אנו למדים על השפעתם הניכרת ותועלתם המרובה גם לדורנו.

בכ"ב בסיון תשל"ח אסף המשלח את השליח לגנזי מרומים, אולם פירות השליחות עדיין לא פסקו מלצמוח, וימשיכו להניב פירות ופירי פירות עד שיקצו וירננו שוכני עפר בביאת המשיח ותחיית המתים במהרה בימינו, אמן.

לרגל יום השנה ה-41 להסתלקותו, אנו מקדישים את הגליון, גליונו שלו, לדברים על אודותיו. המאמר הפותח הוא מאמרו של בנו ר' יוסף שליט"א כפי שהתפרסם במוסף "תד נאמן" במלאות עשר שנים לפטירתו. המאמר השני התפרסם בהמודיע עם פטירתו ע"י הסופרת א. מרגלית שתחי', ולסיום מופיע מאמר של ידידו הטוב הסופר ר' יחיאל גרנטשטיין ז"ל כפי שכתב בעיתון הצופה עם צאתו לאור של הספר "המשורר בין ההרים".

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

מערכת "נר לדוד"

כמה נוח לו לאדם שמלאכתו נעשית על ידי אחרים. והוא, ז"ל, עשה זאת בשבילנו, יום יום, שבוע שבוע, קראנו בשקיקה את מאמרו. הדור הצעיר אינו זוכר את התקופה ההיא, מאורע רודף מאורע, אם זה במלחמתה של היהדות החרדית נגד "גיוס נשים", אם זה במלחמתה נגד בניית בריכת השחיה המעורבת הראשונה בירושלים, ואם זה במלחמתו הבלתי מתפשרת של הרב מבריסק נגד "היכל שלמה".

*

הוא עצמו הצטנע בין השורות, לא חיפש גדולה לעצמו על אף שיכול היה להשיגה בנקל. בין כל גדולי התורה הסתובב, בתקופה ששימש כמזכיר מועצת גדולי התורה. כשהמועצה היתה בתפארתה ודברים ברומו של עולם עמדו על הפרק והוא בעט הזהב הביא את דבר המועצה לציבור הרחב. גם אז לא התבלט, רק חתם "אחד הרבנים".

העיתון היה הוא והוא היה העיתון. קוראי העיתון התרגלו כבר לסגנונותיו, כל שם בנוסח אחר, על אף שחתם בשמות שונים, ידעו שר' דוד זריצקי ז"ל עומד מאחורי השמות, עד שעורך העיתון התבטא פעם באירוניה, כאשר אבא ז"ל נסע לחו"ל, "כל העיתון נסע לחו"ל"...

ובבידודותו – גדלותו. הכי קרא שמו "דוד איינר" – יחידי, יחידי בעולמו, ממשפחתו, לאחר השואה האימה.

לפעמים עמדנו והתפללנו מאין הוא שואב את כוחו? כיצד מספיק הוא כל כך הרבה? מהיכן העושר הבלתי רגיל של שפה ולשון, של רהיטות המחשבה והדיבור, אוזני העט כמעט לא האמינו למראה עיניהם, מעולם לא כתב טיוטה למאמרו, לסיפוריו ולרעיונותיו, היה זה מדהים לראות אותו יושב מול מכונת הכתיבה, במשך עשרים דקות עד חצי שעה, וכותב מאמר, מאמר שנשאר לנצח, מאמר ששחו אודותיו במשך שבועות רבים, מאמר שהסעיר את קוראי העיתון ואת כל הציבור, בעמק כתיבתם, באמת הגלומה בתוכן, וכל זה נכתב בהרף עין. הוא אשר אמרנו – האמת, היא אשר דיברה מגרונה, הכל היה כל כך ברור אצלו שלא היה אצלו מקום למחיקות לשינויים ולנוסחאות אחרות.

*

עם הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל יו"ר מועצת גדולי התורה, היו לאבא ז"ל קשרים מיוחדים. הוא היה מבאי ביתו וממקורביו ממש, ואף שימש כבעל תפילה במנין המיוחד

שהיה בימים נוראים בביתו של הגר"ז זצ"ל. כשנסתלק ר' זלמן לבית עולמו, היה זה שעת לילה מאוחרת, ואבא כבר עלה על יצועו. רגיל היה לעלות על מיטתו בשעה מוקדמת יחסית ולהשכים מוקדם כדי לפתוח את היום בלימוד התורה. שני בחורים מיישיבת חברון, [אחד מהם הוא הרב מנחם רוזנברג מבני ברק] באו לבשר לו את הבשורה המרה על מנת שכבר בבוקר יתפרסם מאמר הערכה לדמותו של הגאון זצ"ל.

השעה היתה לאחר עשר בלילה, הם דפקו על דלת ביתנו, ולאחותי שפתחה להם את הדלת מסרו את שליחותם כפי שנתבקשו, אחותי ניסתה לדחותם שאביה כבר ישן ואין לה את האפשרות להעיר, אך הם הפצירו בה בכל זאת שתעיר את אביה לחשיבות הענין, ביני וביני התעורר אבא ז"ל, ובראותו את שני הבחורים אותם הכיר מבית הגאון הבין מיד מה ארע.

במהירות התעטף בחלוקו, התיישב ליד המכונה וכתב, וכתב.... כעשרים דקות, הוציא את הנייר מהמכונה ונתן לבחורים שמייהרו למערכת.

למחרת ותהום כל העיר, מאמר כל כך נפלא, כל כך אמיתי, כל כך חודר לעומק, אין זה אלא שיש לו, לזריצקי, הספדים "מוכנים" על גדולי ישראל, וללא עדות הבחורים, אפשר היה להאמין... מחשבתו היתה כל כך מהירה וברורה עד שלא נצרך אלא לעשרים דקות, על מנת להוציא מתחת ידיו יצירה מקיפה שכזו.

הוא היה מתבודד שעות ארוכות עם עצמו, הוא היה מטייל

וחושב, יכולנו לעבור לידו והוא כלל לא שם לב שמישהו עובר על ידו. עינו היתה נעוצה בנקודה רחוקה, טוחן וטוחן במוחו את הרעיונות למחשבות ואחר כך מוציא אותם ערוכים ומוכנים על ידי מכונת הכתיבה.

קשה היה לו ללא הכתיבה. ראינו זאת במוצאי שבת, מיד לאחר הבדלה, לאחר ששר את הזמירות התיישב מיד ליד המכונה וכתב. המכונה פלטה שורות שורות כאילו הן נכתבות בעצמן. שעה, שעתיים, שלש עד שהתעייף. כל הרעיונות והמחשבות שהסתובבו במוחו במשך השבת נפלטו מהמכונה. מספיק היה לו רעיון ואפילו הבזק של רעיון ותוך דקות היה מאמר על עמוד שלם.

וגם הסיפורים, כמו כן. בשכונתנו היה בית כנסת קטן, כל-כולו כחמשה עשר מתפללים, יהודים יקרים ותמימים בעלי בתים, ועמי-הארץ, לעיתים היה קשה להשיג שם מנין. הוא מעולם לא התפלל שם.

פעם אחת, ערב שמחת תורה היה, בקשו ממנו להשלים שם מנין, בתחילה סרבתי, וכי איך אפשר בשמחת תורה לא להיות בישיבה? אבל חזקו עלי בקשות המתפללים שבלעדי אין להם

מהדו-שיח עם
העלה ברחוב ועם
אוושת הרוח וציון
הציפורים, עם הצל
המתהלך על פני
הרחוב או עם
החושך המכסה את
אט את גגות הבתים
וחדר לחלונות.

גאונותו התבלטה
באמת האומנותית
שלו שהיתה גם
האמת הפנימית
שלו ואמת זו פילסה
לה דרך אל הקורא
וחדרה לה אל תוך

נימי נפשו ונשמתו.

*

זו היתה דרכו – דרך של מבקש שביקש וחיפש תמיד. כל ימי
חיפוש את האמת, למצוא את היופי המוסתר בשחוררית
היום-יום, ואת הצחוק היושב במקום סתר ובוכה על עצמו.
הוא היה מהאנשים היחידים שקשה היה לרמותם ומהיחידים
שהיו מסוגלים לזהות ממרחק דמות מזויפת.

לא היה כמעט אדם שכתב כל כך הרבה, בתקיפות באושר,
ובעוצמה רוחנית כל כך גדולה.

כשהיה תובע מאחרים, ידענו שהוא תובע מעצמו. מאמריו
המפורסמים על "מוותרות" זעזעו קשות את היהדות
החרדית. הוא לא הבין כלל איך בחר מסוגל לדרוש לעצמו
"סידור מלא", הוא לא הבין מה צריך בן תורה יותר מאשר דף
גמרא וכוס תה עם קוביית סוכר.

זכורני שלפני חתונת בתו שכנעו אותו בני הבית לקנות מגבעת
חדשה. כלל לא עלה בדעתו כי אבי הכלה צריך ללבוש בגדים
חדשים, וכי מה רע במגבעת זו המשמשת אותי באמונה כבר
כמה וכמה שנים? לבסוף השתכנע וכשנכנס לחנות התנצל
בפני המוכר שהכירו, מה אעשה? – בני הבית לוחצים עלי
לקנות מגבעת חדשה.

*

קשה היה להבין את עולמו. עולם של פעם. עולם שלא דרש
כלום והסתפק במועט.

בעיות השעה נשארות לפעמים ללא מענה. קול הקולמוס
הפלאי השנון והמחונן שהיה משיב את המועקות ומרפה את
הלחץ בזעקה אילמת – נדם ולא נשמע יותר.

עלובים נותרנו לאחר שניטל מאיתנו שליח הציבור, שייצג
אותנו בגאון, האיש שחתר לנקודת האמת בעולם השקר שלנו.

מנין, והסכמתי. למחרת, בשעת קריאת התורה הגיע זמנו של
"חתן תורה", התייעצו ביניהם מי יקבל את הכבוד, אף אחד
שם לא באמת מכיר את הכלה מקרוב... ישבו ודנו והחליטו
הרי הבן של ר' מרדכי לומד בישיבה, לו נאה ולו יאה לקבל
"חתן תורה" על שזכה שבנו לומד בישיבה – וכך היה. בבואי
הביתה סיפרתי את המעשה לפי תומי – והבעתי את
התפעלותי מהרעיון התמים של אותם בעלי בתים פשוטים.

לאחר שבוע התפרסם בעיתון סיפור שהשתרע על שני
עמודים. רק גאון בתיאור כמו אבא ז"ל יכול היה לתאר בית
כנסת שמעולם לא התפלל שם, ולא הכיר את המתפללים חוץ
מאשר את ר' מרדכי עצמו, ולתאר את הדו-שיח שהיה בין
המתפללים, איך התייעצו ביניהם מה דיברו ומה החליטו. כמה
דמעות זלגו מעיני הקוראים בסיפור מרגש זה?

ושוב מעשה ביהודי שבא אליו וביקש שיכתוב סיפור על בתו
שנפטרה ל"ע. אבי הסביר לו שלא הכיר את בתו לא ראה
אותה, ולכן לא יכול לכתוב עליה. אותו אדם בשלו: אומרים
שאתה יודע לכתוב, במטותא ממך, רק כמה שורות. אבי
הסכים, וכי איך אפשר לסרב לאב ששיכל את בתו בהותירה
אחריה כמה יתומים. ביקש פרטים על אותה אשה ורשמים
לעצמו.

לאחר כמה ימים התפרסם מאמר הערכה בעיתון. מאמר גדול
מאד. לא אשכח איך הגיע אותו אדם לאבי לאחר קריאת
המאמר כשדמעות זולגות מעיניו. ר' דוד, טען, איך אמרת
שלא הכרת את בתי, הרי במאמרך תיארתי אותה בצורה כל כך
מדויקת, בדברים שאני עצמי, אביה ובשרה, שהייתי כה קרוב
אליה לא יכולתי לתארה כל כך טוב וכל כך אמיתי.

*

גאונותו בכתובה היתה לשם דבר. מי שקרא את מאות ואלפי
רעיונותיו שהתפרסמו במשך עשרות שנים ב"המודיע", את
אותן "שורות חרישיות" שהופיע בירחון "בית יעקב", הוקסמו

מוסף "יתד נאמן", סיון תשמ"ח,
במלאות עשר שנים להסתלקותו

² הסיפור "ריקודו של השרברב" מופיע בספר "בצל צח".

גשר נייר קרוע / א. מרגלית

*

והיו שם המוני אנשים שבאו לחלוק כבוד אחרון לאדם שהרחיב את דמיונם, להיט את אש היהדות האצורה בהם, חשף לפנייהם את יופיה הנאדר של יהדותם, שר להם את שיר הנצח, משל להם משלים, וספר להם סיפורים, האיש שהעניק להם חוויות של הזדהות מרתקת. האיש שהיה בשבילם סמל של דמות הסופר היהודי.

ואנשי חינוך היו שם, שבאו לדמוע על המעיין המפכה שממנו שאבו רעיונות, קטעי שירה מאלפים, פרקי חינוך, הגות ורגש שהשקו בהם את תלמידיהם – ותחי נפשם. נפש הלומדים, ונפש המלמדים.

והיו שם אגודאים שהורידו דמעה על העט האגודאי המיוותם, על האיש שהצהיר בכל חום לבבו השכם והערב על היותו עבד לתנועה האגודאית הקדושה, האיש ששעבד לה את עטו ואת חום לבו, את אצילות נפשו, ואת כאבו ואת תקוותו.

*

קהל גדול ומנומר צעד שם, והאנשים בו כל כך שונים וכל כך דומים, כל כך אחרים וכל כך תאומים. צעדו כשטבעת של כאב מקיפה אותם ומאחדת איתם לגוש מלוכד, הצועד באחוזה נוראה של יגון, והולך הלך ובכה על הדור שנשתתק דברו, על האיש ששירת חייו נפסקה לפתע, על הלוחם הנאמן של מלחמות היהדות החרדית שכרע – נפל באמצע דרכו, במיטב הגיונו. ותוך כדי המלחמה.

בשעת לילה מאוחרת עשתה לה הידיעה הנוראה כנפיים, ומכל עבר נזעקו אנשים שבקשו, בעצם נוכחותם, להודיע, כמה צר להם על האיש הטהור והכשר ועל העט הטהור, הנקי מכל רבב, שכל טיפת דיו שניתזה ממנו ביקשה לקדש שם שמים – על שני אלה ההולכים לבית עולמם.

וכמו ראית איך נכרכים והולכים אחריהם מיותמים, אותו "גשר של נייר" ידוע, שר' דוד זריצקי סיפר לנו איך הוא הולך עליו כל הזמן, מתוך אימה שיקרע תחתיו, ואת השופר, שר' דוד זריצקי סיפר לנו עליו, השופר שנתן לו הקב"ה, כדי לתקוע בו כל הימים באזני השומעים ובאזני הממאנים לשמוע. – כמו ראית את שני אלה הנכרכים והולכים גם הם, מיותמים וקרועים ושבורים, אחרי המיטה.

איך נפלו גבורים, ואבדו כלי מלחמה!

בתוך הקהל הצפוף, המלוכד בתחושה של יגון עמוק, חריף – אפשר היה לראות את החלל הגדול, הריקנות הנוראה, שנפערה בספרות החרדית, כאשר אבירה, פטרונה, פארה – אבד לה.

בתוך רחש הכאב, שהמה נכאים בלוויה רבת המשתתפים, בתוך אוושת האנחות – נשמע כמו ברמה קולה המייבב, הממאן להנחם, של הספרות החרדית.

אי אפשר היה שלא להבחין בה, עומדת בתוך הקהל הצפוף ובליבו של כל אחד. מיוסרת ונואשת היא ניבטה מעיניהם מצועפות הדמעה של המוונים, כשהיא פוורת את ידיה מתוך הידים המאוגרפות, הפשוטות, הנלחצות על הלחי של כל המשתרכים בתהלוכה הכואבת. היא, הספרות החרדית השכולה, המיוותמת.

*

כל כך שונים וכל כך דומים היו המלווים, זה היה ציבור מגוון מכל צבעי הקשת של היהדות הנאמנה, מכל החוגים, בני כל הגילים וכל העדות – אבל זה היה ציבור אחיד מאוד, הומוגני מאוד: ציבור הקוראים של דוד זריצקי, הסופר הגדול, המשורר הנרגש, הפובליציסט המזהיר. היו שם תלמידי חכמים עצומים, שבכו על האיש, התלמיד חכם, אשר הנציח בעט הזהב שלו, את ההווי הישיבתי שלו-שלהם, שמסר לרבבות את המורשת העצומה של רבו בעל החפץ חיים זצ"ל, של משלי חסידים ודמויות גדולים.

היו שם פליטי גיא ההריגה, שהוא גנח מלבם, ותיאר בעטו הלוהט את דווים ואת תקוותיהם, את רוחם הלא מנוצחת ביוון התלאה והרשע. את נצחון הטוהר מול מלתעות החיה שבאדם.

היו שם תופשי עט שחשו בעליל, איך התרוקן פתאום כותל המזרח של הסופרים החרדיים, איך בבת אחת נעצר המעיין הנובע, המעיין המתגבר.

והיו שם המוני אנשים, שהפובליציסטיקה של ר' דוד זריצקי, פרנסה את הגיגיהם, תבעה מהם, יסרה אותם תוך שליטפה אותם, המוונים – שבאו, מפני שלא יכלו אחרת, מפני שהאיש שעיצב את תגובותיהם, הקפיץ אותם מאדישותם והכה עליהם בקורנס קולמוסו, ואמר להם: גדלו! – האיש הזה, שלא נתן להם מנוחה – הניח להם פתאום. והם בכו על כך, על ששבט הסופרים המזהיר, שבט החובלים ושבט הנועם, שוב לא יזעזע אותם מאדישותם, מאי האכפתיות שלהם, משגיאותיהם, מאין האונים שלהם.

"בין סלעי-עד לבין זעקת-עד"

סיפורי הפיוטיים של דוד זריצקי

(עם הופעת ספרו "המשורר בין ההרים", בהוצאת "ישורון", ירושלים, תשכ"א)

— מאת יחיאל גאראנטשטיין —

שלושת הסיפורים הראשונים מהווים מחצית של הספר. עלילותיהם מתחוללות באותה ארץ גדולה אשר מאחורי מסך הברזל, שם בילה המחבר את שנות המלחמה האחרונה. אכן, זה לא היה סתם בילוי. היתה זאת גלות בערבות סיביר, לשם הושלך, יחד עם רבים מחבריו, בני ישיבות ליטא. ולא סתם גולה היה, עוונות רבים זקפו על חשבונו. לא עוונות פליליים, כי אילו בפלילים הוגלה, כלומר, אילו היה רוצח או שודד, היה "מעמדו" טוב יותר ולא היה סובל באותה מידה שסבל. זריצקי, בחור ישיבת "חפץ-חיים", המשורר הרך, הביא עמו לסיביר סעיף 58, זה הסעיף המפורסם המאשים את בעליו, לכל הפחות, בנסיון להפיל את השלטון הקיים של המדינה העצומה או במעשי חתירה אחרים, בריגול או בבגידה, סעיף, שבעקבותיו כל באי סיביר לא ישובו.

משהו מאותם הימים, ורק משהו – כי אין זה ספר-זכרונות במובן המקובל של המלה – נחשף בשלושת הסיפורים הראשונים: "המשורר בין ההרים", "השמש שקעה", ו"שניים שלימדוני תורה".

הסיפורים האלה – וכן כל השאר אשר בספר – שבמסגרת זו אי-אפשר לעבור על כל אחד מהם בנפרד – מכילים יסודות אופייניים ומיוחדים שהרקע להם הוא סגנון שירי בעצם תיאור העלילה ההופך את הסיפור למעין שירה בלתי מחורזת (סגנון זה מעלה רצון להשוואה עם סגנונו של פאסטרנאק בד"ר ז'יוואגו), דרמטיות בלתי פוסקת ודמיון בלתי-רגיל, לפעמים – אף יוצא מגדר ההשגה המוחשית.

הבה נכיר אותו סיפור נפלא ששמו "המשורר בין ההרים", שהינו סיפורו האישי של המחבר, הנודד לו ברחבי הערבה וכוונתו להגיע לאיזה ישוב של בני-אדם, שם יוכל לעבוד במנוחה, להרוויח את לחמו, לאכול לשובע, ולא להיות נרדף כל כך ע"י אנשי השררה. וכך הוא מצייר את עצמו:

פרו הראשון של ד. זריצקי ספר שירים היה. זמן קצר אחר תום המלחמה הופיע קובץ שירים בשם "עינים צחיחות". היו אלה שירי יאוש וכאב,

שירי-קינה על הורים ועל אחים שנספו. שירים נוסטלגיים על העיירה שנחרבה. על ה"אתמול" שנכרת והשאיר חלל-ריק בעולם של היום. מתוך יאוש וכאב נשא תלמיד ישיבת ראדין לשעבר, את קולו והרעים:

את לבי השלכתי / אל
תוך קבר-אחים גדול/
שיירקב שם / יחד עם
העם. / במקומו שמתי
אגרוף / - וחסל. / אין
צער, אין ששון / רק
אגרוף. / רק אגרוף הם
דברי / ולא כאב. / לא
כעס / - רק זעם...

אלא אדם כל זמן שהנשמה באפו, אין לבו יכול להינתק מן החיים... אז העביר המשורר הדואב, הזועם, את כל חום-לבו לילד היהודי ששרד אחרי החורבן, ולו, ליתום היהודי, הקדיש ספר בשם "שימקה". וכן ניסה להמתיק את כאב-לבו מתוך שיבה, לפחות בדמיון, לעולמו שלו מאתמול, עולמם של בחורי-הישיבה, ואת זה הנציח בספר "למעלה מן השמש". לבו הדוי החזירו גם לעולם המוסר היהודי הנעלה, הצרוף ומשם הגיש לקורא מבחר שיחות ותולדות חייהם של גדולי המוסר בספר "תורת המוסר". ומעניין: ה"מתנגד" הליטאי, שעולם החסידות היה רחוק ממנו, ולא ידעו, התקרב בשנים האחרונות אל מעיינותיו המקוריים והוא אוסף אוצרות משלים של גדולי החסידות, מעבדם, מלבישם בלבוש של סופר מוקיר רבנן ומוציאם כספרים המופיעים מהדורה אחרי מהדורה.

בספרו החדש "המשורר בין ההרים" חזר זריצקי לעבר הקרוב, לתקופת הסער והשוואה, לימי הנדודים של שארית הפליטה – והוא בתוכה – על אדמה לא שלהם.

— — — "אני הלך עני אשר בתרמילו לא היה יותר מאשר פרוסת פת-קיבר ובצל, בראשו – זכרונות סרק, במוח – דומיה, ובלבו – תקווה. לא היו לי אלא זוג-תפילין, מכנסים שהקרוע בהם היה מרובה על המתוקן וכתונת מיוזעת שלא טעמה טעם סבון מימיה".

בדרכו, בין ההרים, פגש זריצקי אותו "אקין" (משורר י. ג.) אוזבקי בעל הפנים המונגוליים, העושה את ימיו ולילותיו בין ההרים ויוצר את שיריו בשביל תושבי ההרים. שני אנשים אלה, בחור הישיבה והמשורר האוזבקי, טורסון שמו, הינם למעשה גבורי-הסיפור המשתרע על פני שליש מן הספר בערך. ואין זה סתם סיפור, אלא מעין התערטלות של נשמות וסבלותיהן כשלכל אחת מהן רקע אחר ליסורים שלה, מעין זימון מוזר של שני עולמות מנוגדים כל כך, שגורלם נועד להיות דומה לגורל האבנים המתגוששות, הנתקלות זו בזו, בנהר הזועף הזורם למרגלות ההרים ואשר אחרי שמשתחקות מתחברות בסופו של דבר יחד ונהפכות לגוש מוצק, כדי להילחם במשותף בנחשולי המים המנסים לפוררן.

מערכת "בשער", מחנה העקורים, פריז תש"ז.
מימין: ר' מ.ב. קליינמן, ר' דוד זריצקי ור' י. גרנטשטיין

"אני רציתי להרוג אותך" – אומר המשורר טורסון לזריצקי. המשוטט במקום לא לו – "לא בגלל כספק, שכן הבינותי מיד שלפני ערטילאי, שמלבד נפשו אין לו משלו כלום, אלא משום שהפרעת לי בשעה שחשבתי על שירי האחרון שנולד בי".

אכן, לא חשוב כאן כלל אם דבר זה קרה באמת או לא קרה כלל. אם טורסון זה ה"אקין" האוזבקי באמת זמם להרוג את האיש זריצקי שהתהלך לו בהרים ה"שייכים" לו, או – שדמיין לו המחבר דמיון חפשי. ולא חשוב כלל אם אותו זריצקי, תלמיד ישיבת ראדין. התנקש בחייו של בעל בית-מרזח אוזבקי ונאבק עמו עד זוב דם על אשר הגוי המכוער הזה, השתיין והמלשין, גנב ממנו בשנתו את שעונו – השעון שקיבל

מאביו לבר-מצווה שלו ואשר ליווהו בכל נדודיו. לא, כל זה איננו חשוב. באומנות הסיפורית אין מתחקים על ה"מעשה שהיה". ה"מעשה" אינו חייב להתרחש, את מיטב הסיפור קובעים האמצעים בהם משתמש היוצר, האמצעים האומנותיים שהינם דם-התמצית של היצירה, והדם הוא הנפש.

ביצירותיו של זריצקי בולטת היכולת הגדולה שלו לפרוש יריעה אמנותית בעלת נשימה ארוכה, בולטת יכולתו לצייר ציור עשיר-צבעים. כן בולט כושרו לצלול לעומקי הנפש של הגיבור ולהעלות משם צלילים בבחינת דקה מן הדקה.

נתעכב במיוחד על ציוריותו של הסיפור – "המשורר בין ההרים".

הנה מתהלך לו זריצקי אי-שם במעמקי רוסיה והרים סביב לו. למרגלות ההרים זורם לו נהר בקולי קולות, מחריש אזנים בצעקתו הפראית. אבנים גדולות עצומות, נגררות על ידי המים והוא, בעומדו בין סלעי-עד לבין זעקת-עד, מצייר במכחול האמן שלו את המראה הנפלא:

"יש אבני אלגביש עקשניות המחזיקות מעמד במשך זמן מסוים, הן נגררות על ידי הזרם הזועף, מושלכות, תוך צעקת פרא של המים האדירים המסתערים עליהן, לתוך מערבולת ונשארות תקועות בין רסיסים קטנים וגדולים של אבנים שחוקות. עטורות גאווה על נצחונן עומדות הן באמצע המערבולת והמים אינם מפסיקים להלום על ראשיהן, הנה מסתער נחשול, מכה בכוח על פניה של האבן, היא מעלה חיוך רחב ופניה הרחבות החייכניות לועגות לזעם. הנחשול מתגלגל, נשבר לרסיסים ואחריו בא השני ומתנפץ בכל כוחו על גבה של האבן החייכנית מול קרני השמש".

שלשת הידידים, שנים אחר כך, בשמחה אצל רבי דוד זריצקי, מימין: ר' דוד זריצקי, ר' מ.ב. קליינמן, ור' י. גרנטשטיין

מרטיטה בצחוקה - - - מיליוני מיליונים של זבובים. דממת עולם. תהום ירוקה. דומיה אילמת ארורה, החומקת-חולפת תמיד לידך ואינך יודע היכן היא - - - הנה כך צוחקת הטייגה בשעה שגרישקה חובט ומכה".

הוא אשר אמרנו. עושר של אמצעי הבעה, כושר ציורי גדול ויכולת להעלות עמו יחד את הקורא לראיית דברים עמוק יותר מן הרגיל. סופר בעל כושר אמנותי כזה אינו מתרוקן לעולם. ככל שהוא דולה מבארו, כן הוא מתמלא מחדש, כאותו מעין שמפכים בו תמיד מים חיים.

ולבסוף: בסיפור "המשורר בין ההרים" שם המחבר מלים אלו בפי המשורר האוזבק:

"אילו היית אקין, היינו הולכים ביחד על גבי ההרים, קוטפים שירים המלבלבים על צוקי הסלעים, קולעים מהם זרים ואחר-כך מביאים אותם לאוהלי הקירגיזים, האוזבקים, הקזכים או הצ'צ'נים, היינו מפזרים את פרחי השירים על פני הדרכים ומחיות אותן ואנשים היו מעניקים לנו מכל טוב".

זריצקי לא התוודע אליו, לא גילה לו כי כמוהו הולך אף הוא וקוטף שירים בהם הוא ניזון תחת הלחם שלא היה מצוי אצלו בהרחבה. הוא לא גילה לו

כי כמוהו, "אקין" הוא – לעם אחר שאותה שעה שתת דם בעולם נטול-רחמים. בין כך וכך לא היה טורסון זה מבין מאומה בדברי ימי עמו וקורותיו.

ועתה?...

מאז, זרמו כבר מים רבים בנהרות זועפים שונים...

כאחד השרידים מהיהדות שנספתה זכה אף זריצקי המשורר ובא אל המנוחה ואל הנחלה בארץ-ישראל. ומה מעשהו כאן? מתהלך הוא לו בשדותיהם של החיים החדשים, על פני האדמה שהיא שלו, שלי ושל כולנו וקוטף שירים המלבלבים פה ושם ובכל מקום, מגישם לקורא ושניהם באים על סיפוקם.

אחרי כל מה שעבר עלינו. זו נחמה פורתא, ועוד למעלה מזאת.

זה מה שנקרא תיאור או ציור קלאסי. הנך חש בכל חושך את זעקת-הפרא של המים, הנך רואה בראיה צלולה את מלחמת-עד שבין האבנים ובין נחשולי המים הזועמים. אלא, שהסופר-המשורר, בהסתכלו הסתכלות פנימית, רואה לא רק את הממשי. לדידו, מעלה האבן הנטרפת, הנגררת והמחזיקה בכל זאת מעמד, חיוך על פניה שלה. ולא זו בלבד אלא אף לועגת לזעם הפראי שאינו יכול לה וכל המלחמה, מלחמת המים, היא – מלחמה באותו חיוך עקשני של האבן הבלתי נכנעת, המזדקפת מול אותו כוח אדיר העושה הכל כדי להדבירה, כדי להביסה. אולי יש כאן – הרהרתי – איזה צל של רמז פוליטי-רעיוני, אבל מי יודע?

בסיפור "שנים שלימדוני תורה", אנו מוצאים את זריצקי בעבודת כפיה ב"טייגה" (יערות עבותים בסיביר). רבו בישיבה לימדו תורה ודרך-ארץ, לימדו מידות ותורת חיים ואילו ב"טייגה" זכה ל"רבי" אחר, שמו גריגורי סמיונוביץ' חאראקין. הוא מלמדו כיצד אפשר לספוג מכות קשות ולהשאר בחיים, וגם, בהיותו טוב כלפיו – כיצד להשיב מכה תחת מכה. גריגורי זה היה מכה יום-יום, שעה-שעה.

"וגרישקה עומד ומכה. חובט היה את ידי הישיבה שלנו. שכן אנו כולנו, בחורי הישיבה שעבדו ב"טייגה", ביקשנו לגשת לכל ענין על פי השכל, גם לכריתת עץ שקוטרו שני מטרים. אלא שכאן לא הועילו חריפות המוח, משורי הענק לא שרו ניגוני ישיבה, אלא נהמו נהימת האימים של הטייגה".

וכדי לדעת מה זאת "טייגה" וכיצד נראה שם. מצייר זריצקי את הציור הבא:

"ירקותה נדלקת ומתלקחת כעיניה של חיה טורפת בלילה. צמרותיהם של עצי-הענק מטפסות זו על פני זו. עצים צעירים ודקים מגרדים גביהם של אורנים באים בימים והללו מתמוגגים מהנאה וגועים מצחוק. האפלה הלחה מדגדגת את כריסה של הטייגה וזו

נר לדוד - גליון 33
טו' תמוז תשע"ט

בעל האולם

— — — "האי עלמא כבי הילולא דמיא".

לא אמרו חכמינו זכרונם לברכה "כהילולא", אלא "כבי הילולא", כלומר העולם הזה דומה לאולם שבו עורכים חתונות, שמי שאינו יודע מתפלא ואומר: מה לו ליהודי הזה שכל יום רוקדים אצלו, וכי כל יום הוא משיא אחד מילדיו?

ואין השואל יודע, כי בעל האולם אינו מחתן איש מבני ביתו, אלא הוא מחתן אחרים. היום רוקדים בחתונת פלוני ומחר בחתונת אלמוני, וכל יום רוקד משהו אחר בחתונתו.

כך הוא העולם הזה — — —

(מפי השמועה)

הוא מכיר בחיור מזויף שמאחוריו גל של עצמות נוקשות זו בזו ואת החיור המטורף של איש המבקש לפזר את כספו.

וכל אחד מתחיל את ספורו כמעט באותן המלים: ובכן, ב"ה הגעתי לכך, עכשיו עלי לדעת כמה זה יעלה לי. זוהי התחלה טובה בדרך כלל, אלא אם כן מי שעשוי לרקוד באחד הימים הקרובים - שתקן מעולה.

הוא מכיר את תוי הפנים העייפים, הוא מכיר את נדנדו הגבה העצבני, לא בגין הכסף, ברגעים האלה אין מדברים על כסף.

לת משרדו הקטן של בעל האולם נמצאת בדיוק מול המעלות המכוסות בשטיח, והוא רואה מיד כל מי שעולה בהן.

לפעמים הוא

שותה תה ומבדל לאד הוא רואה את העולים לחתונה, רואה אותם מזה שנים, פנים אחרות, חיוכים שונים, פעמים אפילו דמעה שונה, דמעות שכבר עומדת על סף העין וממתינה לעת מצוא כדי להתגלגל ולצאת ברעש של בכי על כתפו או כתפה של משהו.

הוא מכיר את הבכי ואת השחוק, את החיבוקים ואת היללות של שעת החופה,

ברכת מזל טוב מעומקא דליבא

לנכד הסופר

החתן היקר והאהוב כליל המעלות

אליהו וינשטיין נ"י

ליום כלולותיו עב"ג הכלה המהוללה

פועה אפשטיין שתחי'

יהי רעוא מן שמיא שיזכו לבנות בית גדול ונאמן בישראל, ויראו דורות ישרים מבורכים לתהילה לשם ולתפארת.

מברכים בכל לב

המערכת

*

אני מהרהר באותו בחור ישיבה שערך את נישואיו אצלי.

כדרכם של בני ישיבה, הריקו את כוחם בשמחת חתן וכלה כמצווה. הוא נישא על כתפיים, הוא דרש, מעגלים נתעגלו זה בתוך זה, ידיים הושמו על כתפיים צוהלות, הוא ישב באמצע על כסא וקיבל את שמחת חבריו בפנים מאירות.

הסתובבתי בין הרוקדים לראות מה חסר או מה מיותר, וראיתי שהבחור התחמק מתוך המעגל, התקרב לעמוד ונשען עליו מהורהר, בדביקות הריקוד של מצוה לא השגחו בו. ניגשתי אליו והסתכלתי בו והוא הבחין במבטי וחיך חיך מהורהר.

— עיף?

מה פתאום, נצנצה שלהבת קטנה בעיניו, כלל לא עיף.

אז למה, אם מותר לשאול, יצאת מהמעגל ואתה עומד מהורהר מן הצד?

הוא היסס רגע ואמר לי: אני רגיל לרקוד בחתונות, בהרבה חתונות השתתפתי, רקדתי יחד עם כולם, רקדתי עם החתן על כפי, שרתי ורקדתי ככל שכוחותי הרשו לי, והנה באמצע הריקוד עכשיו נזכרתי כי אני הרי רוקד בחתונה שלי, ש-ל-י! אתה מבין? ולכך יש צורך בכוונה מיוחדת.

— פירוש?

הוא התעצבן, מה אתה שואל אותי פירוש, בחתונות אחרות אני משמח חתן וכלה משום מצוה, למה אני רוקד בחתונה שלי? כדי לשמח את עצמי? את הכלה? האם יש מצוה שהחתן ישמח את עצמו או שמא הוא רוקד משום הרגל או שמא — — —

— או שמא?

או שמא אין זה ריקוד כלל. שמא רוקדות הרגליים בלעדיו, שמא מתנגן הניגון בלעדיו והוא מהרהר באותה שעה על החיים המצפים לו, שמא הוא עצמו

מעבר לשולחן יושב אדם שעוד מעט ירקוד בחתונה של בנו או בתו, הוא ירקוד כשמאחוריו מתמשכים טורים ארוכים של שטרות, מהם מהולים בדמעות ומהם מהולים בדם, מהם בלילות יסורים ומהם בכאב-לב עמום, אבל עכשיו הוא יושב ולוגם כוס תה בהנאה מרובה.

— אז אני מבקש להזמין בערך חמש מאות מנות.

כי... כי... מחייך בעל האולם חיוך נסתר, שאפילו הוא עצמו לא מרגיש בחיוך הטמיר ונעלם הזה, הוא מבקש להזמין חמש מאות מנות? הוא? הרי הוא מכיר אותו שאין לו פרוטה בכיס - - -

— בבקשה אדוני, האם כרגיל או משהו יוצא מהכלל?

העיניים נסגרות לשניה קלה, כל מנה היא יוצאת מהכלל, ומה אפשר עוד לצאת מהכלל של חמש מאות יוצאים מהכלל?

— לא חשבתי על זה. מה למשל?

טורטים נפרדים, שולחן מיוחד בשביל החתן, בעל האולם נעצר קימעה ומחייך חיוך עמוק עמוק בתוך עצמו: אולי שמפניה? כי... כי...

ש-מ-פ-נ-י-ה? מה פתאום? מה זה? כן, כן, אצל מי למשל הגישו שמפניה?

הוא לכוד, חושב בעל האולם, הוא לכוד בקורי העכביש שלו. לא, לא אנסה... זה באמת מיותר. אז בוא אדוני ניקח פיסת נייר ונעשה חשבון, זה פשוט בתכלית.

והנחה קטנה, אדוני יודע כיצד מגיעים לכסף?

זה כבר בהנחה, הרי אני מכיר את כבודו, זה כבר בהנחה.

חמש מאות! חמש מאות!

אמנם, חמש מאות, אדוני רוצה להזמין חמש מאות מנות, כלומר חתונה גדולה לערוך, כיד המלך, כי... כי.. בני ישראל כולם הם בני מלכים.

לא, זה שיושב מולי (הוא כבר סיים את התה) אינו שומע את הלגלוג, ובעל האולם באמת אינו מלגלג. לפעמים הוא מרחם ולפעמים הוא משתומם ולפעמים אפילו נהנה.

כי אי אפשר להתרגל לשמחה, כפי שמתרגלים לעצב.

**"שרתי ורקדתי ככל
שכוחותי הרשו לי,
והנה באמצע הריקוד
עכשיו נזכרתי כי אני
הרי רוקד בחתונה
שלי, ש-ל-י! אתה
מבין? ולכך יש צורך
בכוונה מיוחדת".**

הללו הקימו משפחה ועכשיו הם מודים להשי"ת שזכו להשיא את בנם או בתם או את שניהם.

ובחתונה זו, אני מכיר היטב חתונות כאלה, אין בהן משפחה כלל, יש קרובים רחוקים, יש אנ"ש, יש חברים ושכנים וידידים, נמצאים כאן למעלה מחמש מאות איש, אין אף קרוב משפחה, אין הורים ואין דודים ודודות ואחיינים וכו' – יש הזמנה והיא מספרת לי הכל.

וכשההורים יצעדו עם בנם או עם בתם לחופה, הם יהרהרו באותם רגעים, כאשר חיים הפסיקו לטפסף בתוך ים הצרות, כאשר ישבו בתוך מערבולת הדמים ולא הרהרו על עצמם, אלא על כך שישארו ערימת אפר מבלי שמישהו יזכור אותם עד ביאת המשיח ותחיית המתים, והם בכו לא על עצמם אלא על

החדלון שתקף את העולם והרי הוא מטאטא את פני האדמה במטאטא השמד. ואילו אמרו להם אז כי הם יקומו לתחיה ויקימו משפחות ועוד יזכו לערוך חתונה באולם של חברים, לא היו מאמינים.

הם צועדים לחופת ילדיהם, וברגע זה אני רואה על פניהם דמעות של אושר. וכמה שונות הדמעות הללו

מאותן הדמעות שעדיין נמצאו אצלם כאשר צעדו במצעד המוות בימים האחרונים של המלחמה, כאשר צעדו ונפלו, נפלו ומתו, מתו ונדרסו מיד על ידי אלפים ורבבות צועדים כמותם.

עכשיו הם שוב צועדים לחופת ילדיהם. והם בוכים. הם מבקשים לא להיזכר, כך אמר לי אחד מהם: ולואי שלא אזכר בכך כשאוביל את בני לחופה, הסיוט הזה אינו מניח לי לשמוח כראוי, ואיני רוצה שבני ירגיש בכך, אני רוצה באמת לשמוח בחתונה הראשונה במשפחתי, אבל מי יודע, עד עכשיו לא

מהרהר בתשובה כל אותו זמן, או שמא הוא כפה על רגליו להתמודד עם הצער, עם הצפיה, עם התקווה והבטחון והם רוקדים מחמת מצוה זו, ואני עומד ומהרהר מה אני באותו זמן: חתן בלבד או משמח חתן, האם זה ריקוד בלבד או שמא אני עצמי נושא עצמי על הכתפיים שלי.

הוא פרש ממני ובינתיים השגיוחו בו, המעגל התקרב אליו והוא הוכנס באמצע, ושוב נתעגלו המעגלים זה בתוך זה, ואני הבחנתי בעיניו שנעצמו מחמת דביקות, וראיתי כיצד רגליו מדשדשות אחרי גופו, וראיתי כיצד הוא מחייך אל עצמו, עד שהוא נכנס בין שני חברים, הם חיבקו אותו והוא חיבק אותם, ונתרקד הריקוד.

ואני בטוח שבאותה שעה עברו מאות אנשים למטה, ברחוב ההומה אנשים ומכוניות, וכל אחד מהאנשים חשב: כל יום חתונה, איזה שעמום של בעל האולם...

ואני חזרתי למשרדי. הצופה לעבר המדרגות, ראיתי אנשים עולים ויורדים, מי שמיהר לחזור הביתה ומי שאיחר והגיע זה עתה, בטוח אני כי אף אחד לא הרהר במה שאני הרהרתי אותה שעה: כי לפעמים החתן או הכלה שוכחים שהם רוקדים בחתונה שלהם.

ויש הבדל בין "כבי הילולא" לבין "הילולא".

*

אתה רואה את ההזמנה הזו?

שלחו לי אותה כדי שלא אשכח כי בערב זה מתקיימת החתונה באולמי.

עברתי על ההזמנה ברפרוף, כיון שאני רושם בלאו הכי את תאריכי החתונות ביומן שלי. אבל תוך כדי רפרוף ראיתי את המלים הראשונות של ההזמנה:

"להודות להשי"ת על הטוב והחסד שעשה עמנו, שהצילנו והחיינו וקיימנו עד היום שזכינו לחתן את בנינו היקרים" וכו'.

מה יש בהזמנה זו, שאלתי את עצמי?

יש בה מחנה השמדה, יש בה אושיוץ, יש בו מוזלמניות, יש בה זיק של בטחון שלמרות הכל אשאר בכל זאת בחיים, יש בה נס שהנפטר הזה קם לתחיה, וכמו העצמות היבשות של יחזקאל, לבשו בשר, קרמו עור והנה הקימו משפחה, הנפטרים

... וברגע זה אני רואה על

פניהם דמעות של אושר.

וכמה שונות הדמעות

הללו מאותן הדמעות

שעדיין נמצאו אצלם

כאשר צעדו במצעד

המוות בימים האחרונים

של המלחמה, כאשר צעדו

ונפלו, נפלו ומתו, מתו

ונדרסו מיד על ידי אלפים

ורבבות צועדים כמותם...

הרואה לא רק את הדמעה אלא מה שמסתתר מאחוריה, המכיר בין דמעה עקרה לבין דמעה המולידה דמעות דוגמתה.

ואני רואה כבר לפי התנהגותו של הבוכה.

יש הפורש לפינה ומתייפח, מסתיר את חזונו המדומעת בתוך מטפחת או בתוך הקפוטה שלו, או בתוך קרשי הגדר ואין הוא רוצה שמישהו יראה בדמעתו האמיתית, הוא בוכה בשביל עצמו, זו דמעה שנכמרה מזמן ולא מצאה פורקן לעצמה, עד שבאה החופה הלזו ונתנה לה את ההזדמנות, הוא או היא בוכים על עצמם, על שמחה שאינה במעונם, על הצער שמצטערים ואין איש יודע מלבד בורא העולמים.

יש העומד ליד החופה ועיניו זולגות דמעות, לפעמים הוא עצמו אינו מרגיש בהן. אלה הן דמעות שאינן כולן שלו, במערבולת החיים הוא שוכח כי עדיין ישנה אצלו דמעה שלא בכה אותה, עכשיו הוא רואה אחרים בוכים ונזכר כי גם לו יש דמעה והוא בוכה.

דמעת השמחה פורצת בפתאומיות. זה הבחנתי לא פעם. אתה רואה אדם העומד בניחותא ליד החופה או בעת הריקודים, והוא לפעמים מחזיק כוסית ושותה לאט לאט, ולפעמים הוא יושב ליד השולחן ונהנה מסעודת חתן וכלה, ואינך מכיר בו כי היא שרוי בשמחה, ופתאום מבהיקים פניו, הוא מניח את הכוסית או את הסכו"ם ונכנס בתוך מעגל הרוקדים, ואם אין כזה, הוא מתחיל לפזם לעצמו איזה ניגון, רוקע ברגלו או נעזר בסכין לקבל צליל ריתמי לניגונו.

השמחה נכנסה ללבו, והוא מוציאה בניגון או ברקיעה ברגלים, וכשהריקוד אינו מתרקד אצלו, הוא פתאום מתחיל לבכות. לא ראית שכזה? בודאי, אבל אני רואה כאלה כשהם יוצאים פתאום מן האולם ומתחילים להסתובב בחדרים החיצוניים, כאילו מחפשים משהו, אחר כך הם מתיישבים באחת הפינות ותוך כדי כך מוציאים מטפחת ומנגבים את האף ואחר כך עולים למעלה ומנגבים את העיניים, כי הרי אף אחד לא יאמין להם כי השמחה הגיעה אצלם עד לעיניים.

הם מתביישים. ואני מתאמץ לא להפריע להם, מבקש מהסדרנים לא לשאול אותו מה מבוקשו, אלא להניחו לנפשו, זה לא לוקח הרבה זמן, בדרך

היתה שמחה שלא נתערבבה במצעד המוות שלי, במלקות, במראה עיניים כלשהו, והחיוך שלי והצחוק שלי ואפילו הדמעות שלי לא היו כנות, תמיד נמצאת בהם טיפה אחת מאותו ים העינויים שעברתי אותו. אני מתפלל לד' שהפעם, ולו רק הפעם, תהיה שמחתי שלמה.

ואז עמדתי לידו כשהוא צעד לחופת בנו, חייכתי אליו את החיוך הטוב ביותר שלי, הוא הרגיש שאני מציץ בתוכו, הפנה את ראשו ממני וכבר הרגשתי בדמעה שהופיעה על סף העין.

אולי צריך הייתי לשבת במשרדי, כי הרי אינני מחותן, כל יום כמעט יש לי חתונות ואין לי רשות ולא זמן לשמוח בכל אחת מהן, אבל הפעם ראיתי את עצמי שותף לשמחתו ובקשתי מהש"ת שיתן לו אומץ מספיק כדי להתגבר על הסיוט המלווה אותו מזה כשלושים שנה.

הלכתי אחריו והתפללתי.

אחר כך ראיתי את ברק השמחה בעיניו. איני יודע אם זה היה ברק מעושה.

*

אני רגיל לדמעות, לפיכך אני למדתי להבדיל בין דמעות לבין "דמעות".

אין לך חופה שאינה מלווה דמעות, פעמים של בכי, פעמים של צער, פעמים של שמחה ופעמים של השתתפות. דמעה של בכי היא דמעה סתם, כיון שאי אפשר לבכי ללא דמעה לפיכך בוכים, ולא פעם בוכים משום שנזכרים משהו על בכי של עצמו שאין לו כל קשר עם החתונה שהבוכה משתתף בה, ואז הדמעה היא אמיתית, אבל הדמעות האחרות מסתכלות בה בפליאה, מה זו עושה כאן?

דמעות של צער הן כנות, הן מורכבות מדמעה ולא ממים. דמעות של צער הן כאלה של החתונה דלעיל, הצער הוא על העבר ועל ההווה, ושמחה – על העתיד, וכיון שאי אפשר לדבר על העבר מבלי שדמעות יתערבו בשיחה, בוכים ההורים, בוכה הכלה, בוכים המחוננים האחרים, בוכים אפילו מוטות החופה, והיד רועדת ובוכה.

אל תסתכל בדמעה אלא במה שיש בה, זאת אומר אני לך, בעל אולם מזה שנים, שעורך חופות כמעט מידי יום ביומו, הרואה לפניו דמעות מכל סוג שהוא,

שהבחור יתום ושאמו החורגת היא מטפלת בכל העניינים ושהאבא - - - בכל אופן, החלטתי לראות כיצד "יתגלגלו" העניינים בחתונה הזאת.

כשקם החתן ללכת לחופה, הוא לא זז מן המקום במשך כמה דקות, עיניו נצמדו לנקודה אחת, אבל הנקודה לא היתה, לשוא חיפשתי בחלל האולם משהו העלול לרכז את מחשבתו של החתן ברגעים נעלים אלה, התזמורת ניגנה, אנשים קמו כולם ממקומותיהם וליוו אותי בעיניהם, רבים צעדו לעברו כדי ללוות אותו לחופה, הוא עמד כך דקות ספורות, אחר כך שהה קימעא, כאילו משהו הטיל

עליו פתאום משא, וכך הוא נע לעבר החופה כשהוא שחוח וכל הזמן ממלמל.

האמת היא שעזו היה רצוני לשמוע מה הוא אומר, האם הוא מתפלל, או אולי הוא חוזר על חידושי התורה שעתידי להגיד כעבור שעה קלה, אבל התביישתי להתקרב

אליו כל כך. פניו היו כה מתוחים שנדמה לי כי עוד מעט והוא יפרוץ בבכי.

הוא לא ראה איש מלבד את נעליו המצוחצחות, יתכן ואף לא ראה את עצמו אלא את כל ימיו ושנותיו שלאחר מכן שצעדו יחד עמו לחופתו, הייתי מוותר על הרבה דברים כדי שאדע תוכן הרהוריו המאומצים של החתן, הוא עלה לבמת החופה וקומתו נתכופפה עוד יותר ולא הפסיק למלמל: תפילה? תהלים? הרהורי מוסר ותשובה? לא יכולתי להתאפק ועליתי אחרי לבמת החופה ונעמדתי מאחוריו. החזן סלסל, הבחורים שרו, ואני הטיתי את אזני לשמוע.

הוא מלמל: 'האי עלמא כבי הילולא דמיא, רבון העולמים, האי עלמא כבי הילולא דמיא, העולם הזה דומה לחתונה, לחתונה שלי, רבוננו של עולם, לחתונה שלי!'

זה היה אחד המקרים שבו שמחתי מאד שיש לי אולם לחתונות.

כלל מתחיל שוב ריקוד או זמרה בצוותא והוא מתערב מיד בין הרוקדים או בין השרים.

נשארתי לי רק הדמעה המשותפת. כלומר דמעה זו אין לה מקום כלל באולם שלי, וכל שכן שלא תחת החופה, שם רוב הדמעות אמיתיות וכנות הן. אבל ישנם אנשים המוכנים בכל עת לשתף את דמעתם בין הדמעות המזולות בהזדמנויות כאלה. להם לא איכפת מי המתחתן ומי המחותנים, יתכן ואין כלל מקום לבכי ואין גם דמעות הרבה, אבל כיון שאי אפשר בלי דמעה, הם נותנים מתנה דמעות אחת או שתיים.

— אבוי, את זוכרת את החתונה שלנו, כל כך הרבה שנים כבר עברו ונראה כמו אתמול, הי, הי, הי...

זה הגיל הבכייני, או הרצון להראות קירבה משפחתית בצורה כזו.

אני מכיר היטב את הדמעות מכל הסוגים.

אף לפי הפרצוף, אם תבקש ממני לעת מצוא, אוכל להצביע בפניך שפרצוף זה דמעותיו מעושות, ופרצוף זה הוא בכייני מטבעו ואין לקחת בחשבון את הדמעות של היום, כי גם מחר הוא יוזיל אותן.

*

ראיתי אותך בחתונה של ב., נכון?

מה ראית בבחור זה?

לא ראית כלום? היכן עיניך? אני עקבתי אחריו במשך כל הזמן עד שהוא חזר מחדר היחוד.

מה פתאום?

הוא היה שונה מכל בחורי הישיבה שראיתי עד כה באולם בעת נשואיהם. בהתנהגותו, במראהו.

איני יודע כיצד החתן מתוודה והיכן הוא עושה זאת, היום רבים נוסעים במיוחד לכותל כדי להתפלל שם מנחה ולהתוודות, הם באים לחופה רציניים כשמעטה של שמחה עוטה אותם, הם מחייכים לכל אחד, עונים בחיוך רחב לכל הברכות המועתרות עליהם. ואילו הבחור הזה היה שונה. כיצד זה לא הבחנת?

אני בדרך כלל איני רואה מה שנעשה באולם, טרוד אני במשרדי ואני סומך על העובדים שלי שיעשו כמיטב יכולתם לשרת את הקהל, אבל הפעם, איני יודע משום מה, רציתי לראות את החופה. אמרו לי

האמת היא שעזו היה רצוני לשמוע מה הוא אומר, האם הוא מתפלל, או אולי הוא חוזר על חידושי התורה שעתידי להגיד כעבור שעה קלה, אבל התביישתי להתקרב אליו כל כך.

אחד מהילדים בצריחה, ויהיה שקט כל היום וכל הלילה, ולא יהיו לא חיוכים ולא צריחות, לא מריבות ולא התכתשויות.

ואני אומר "לה" בוקר טוב, והיא תחזיר לי בוקר טוב, ואנחנו נאכל את הארוחות בשקט, איש לא יפריע לנו מלאכול לאט לאט, שעה או שתיים. ואני אחזור מבית הכנסת ושום ילד לא ירוץ אלי ואני אקבל אותו בזרועות פתוחות, והוא ישתולל מרוב שמחה.

"הוא", זה שעכשיו רוקדים סביבו, נושאים אותו על הכתפיים, כפי שאני נשאתי אותו בהיותו קטן, אבל אז הוא תפס בראשי ונשק לי מרוב שמחה, עכשיו הוא יושב על כתפיו של מישוהו ומהרהר על משהו שאיני יודע ולא אוכל לדעת. אף פעם.

אתה רואה אותו? את המחנות הראשי, כיצד הוא יושב ומהרהר והוא מסתכל בבנו הנישא על כתפיו, והוא מסתכל ברוקדים, הנה הבן שלו חוזר לשולחן והוא מחייך, אבל לא אליו אלא למישהו אחר בתוך המון האנשים היושבים ונהנים מסעודת חתן וכלה.

בעוד שעה או שתיים הוא יחזור הביתה והבן שלו גם הוא יסע לבית שלו. ומעתה ועד עולם יהיו אלה שני בתים נפרדים, זה בשלו וזה בשלו.

האם אתה רואה אותו, כמה הוא יושב ומהרהר?

כך יושבים כולם, כל אלה שמזמינים אצלי את האולם, רוקדים, רוקדים ושומחים וכאשר הולכת השמחה היא משאירה אותם יושבים בפניה, ואני מצווה להגיש להם כוס קפה חם כדי לעורר אותם.

והם שותים את הקפה ומהרהרים.

כל אחד לפי חייו, לפי החתונה שלו.

כי הרי האי עלמא "כבי הילולא" דמיא, לא "כהילולא" ודוק בכל זה, ידידי.

אף אם אחת ממאה היא כזו – מספיק כדי להיות שבע רצון מתפקידי.

*

אתה רואה אותו?

זה המחנות הראשי. הוא הזמין אצלי את החתונה, התעניין בכל פרט קטן, רקד ביחד עם כולם במשך כל הזמן עד שהתפלאתי שאדם בגילו מסוגל לרקוד כל כך הרבה.

והנה הוא יושב כעת, עדיין מתעגלים המעגלים, אבל הוא פרש לפינה, בקשתי להגיש לו כוס קפה חם, הוא הודה לי במנוד ראש והתחיל לגמוע את הקפה בלהטות.

עכשיו הוא יושב בפיינה ומהרהר.

אנשים ניגשים אליו לפני שהם עוזבים את האולם, מאחלים לו מזל-טוב, כל אחד וברכתו בפיו. והוא עונה לכל אחד במאור פנים, לוחץ את היד: רב תודות, תזכו לשמחות מתוך נחת יהודי.

אולם אני מרגיש כי הוא עצמו אינו נמצא במקום הזה. על מה הוא חושב המחנות הראשי?

האם זה ילדו הראשון או האחרון, או אולי יש לו רק ילד אחד והוא חיתן אותו לפני מספר שעות?

זהו הילד האחרון שלו. ארבעה הוא חיתן עד עכשיו. זה החמישי. והוא יחזור הביתה והבית ריק.

במשך עשרים וכמה שנים היתה ההמולה בביתו, לפעמים זה הרגיו אותו הרעש הזה, לא היה לו רגע אחד של מנוחה, הילדים בוכים, הילדים חולים, הילדים משתובבים, הילדים אינם עושים את השעורים, הילדים מרביצים אחד לשני, הילדים אינם ממושמעים די הצורך, ילד זה חולני והילד השני לא הולך לו בלימודים. והוא היה מצטעק עליהם: חוסו עלי ושתקו לרגע אחד, אני רוצה לשמוע את עצמי.

והבית היה מלא בכי או צחוק או צריחות או יללות של ילדים, והוא היה נאלץ לקום באמצע הלילה או לעזוב את העבודה באמצע היום כדי לטפל במשהו הנוגע לילדים.

עכשיו הוא בודאי מהרהר: אני חוזר הביתה והבית שקט, שקט עד כדי אימה, ובבוקר לא יעיר אותי אף

המודיע. יד' ניסן תשל"ב

**אתה רואה אותו?
את המחנות
הראשי, כיצד
הוא יושב
ומהרהר והוא
מסתכל בבנו
הנישא על
כתפיו**

נר לדוד – גליון 34

כ"ט תמוז תשע"ט

בס"ד

בשבוע שעבר, ביום י"ט בתמוז, מלאו שישים שנה לפטירתו של הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל הרב הראשי לישראל, ומראשי ועד הישיבות. הרב הרצוג נולד בשנת תרמ"ט בעיירה לומז'ה, ובהיותו כבן שמונה שנים עקר עם משפחתו ללידס שבאנגליה, שם התמנה אביו, ר' יואל, לרב במקום.

משנת תרע"ה החל לכהן כרב באירלנד, ובשנת תרפ"ה הוכתר כרבה הראשי של יהדות אירלנד. בשנת תרצ"ז עלה לארץ ישראל ונתמנה על ידי המוסדות הלאומיים [בתמיכת כמה מגדולי ישראל וראשי הישיבות] כרבה הראשי של ארץ ישראל. בכהונה זו כיהן עד סוף ימיו.

בתקופת מלחמת העולם והשוואה פעל הרב הרצוג רבות להצלת יהודים. תחילה בנסיון לעורר את דעת הקהל העולמית לזוועות הנאצים, ולקראת סוף המלחמה ועם סיומה בפעולות לסיוע של ממש, ולעיבוד והרמת קרנם של הניצולים הדוויים, הן במרחבי העד של סיביר וארצות המזרח שם שהו כמה קבוצות של בני ישיבה שהוגלו לסיביר והתקשו ליצור קשר עם העולם שבחוץ, והן במחנות העקורים אליהם התקבצו הניצולים ממחנות ההשמדה בנסיונם להשתקם ולהתחיל בחיים חדשים.

אחת המשימות הכבירות אותן נטל על עצמו באותה תקופה, היתה להציל את הילדים היהודים היתומים שהועברו במהלך המלחמה למנזרים ולבתים נוצריים בכל רחבי אירופה. לשם כך כיתת את רגליו ממדינה למדינה וממנזר למנזר על מנת להשיב כמה שיותר ילדים לאביהם שבשמים.

בשתי הנקודות האלו נפגשו דרכיהם של הגר"א הרצוג ושל ר' דוד זריצקי, פעם כשריד וניצול במעמקי רוסיה, ואחר כך כמציל בפריז שלאחר המלחמה. את שני המפגשים הללו תיאר הסופר במאמר זה אותו פרסם עם פטירתו של הרב הרצוג ב"ט בתמוז תש"ט.

שתי פגישות

לראשונה נפגשתי עם הגרי"א זצ"ל בפאריז במלון "לובר". היו אלה שנים טרופות. אלה שחשבו שכבר מתו מזמן נוכחו כי חיים עדנה; אלה שחשבו כי העולם נסתיים עדיין לא ראו עולם חדש; ואלה שראו את העולם החדש נוכחו לדעת כי למרות נהרי נחלי דם שנשפך, הרי אין דמותו של העולם של אחרי המלחמה שונה בהרבה מאשר לפני המלחמה. – ברם דבר אחד עדיין קינן אז בלב כל אחד, אף אצל המאוכזבים ביותר: התקוה כי משהו מוכרח שיבוא!

אף אחד לא ידע מה פירושו של ה"משהו" הזה, אולם אף אחד לא רצה להאמין כי לא השתנה שום דבר. התקוה הקלושה הזו הבהבה בלב כל אחד, שאמנם כעת עדיין שוררת האנדרלמוסיה, עדיין האנושות לא מצאה די זמן למצוא את ידיה ואת רגליה, ברם בעוד זמן מה יבוא היום המיועד והכל על מקומו יבוא בשלום.

לא אני ידעתי ואף אחד מאלה ששוטטו ברחבי אירופה ללא מקום מגורים קבוע לא ידעו, על מה הגיע לפריז הרב הראשי לארץ ישראל. ידענו כי הוא בא לעזרת הניצולים, אולם אנו, הניצולים, לא ידענו כי עדיין קיימות למעננו מלים המסוגלות לנחמנו, ידענו כי הוא ביקר אצל שרים וגדולי עולם להמליץ עבור העם היהודי, אולם חשבנו כי שום המלצה לא תועיל או שאין צורך בה, אלה שאינם – אינם זקוקים להמלצה, ואלה שנשארו בחיים, חיים ללא המלצה של משהו. לפיכך הבטנו בעין אדישה ביותר על בואו פריזה.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

אולם אחר כך נודע לנו כי עיקר נסיעתו היא לשם הצלת ילדי ישראל מן הגוים.

— זה "תפס" אותנו.

ידעתי את גורלם, ראיתי כמה מהם, צעקתי עד כמה שעטי הרשתה לי, שיש להצילם בעוד מועד. ידעתי כי המדובר הוא בילדים שעמדו מול נסיונות גדולים, שהם בבחינת אוד מוצל מאש וכי עדיין הלהט אוהז בהם ושורף אותם. אולם מה יכולנו לעשות נגד האדישות הנוראה של אחרי המלחמה, מה יכולנו, קומץ אנשים ללא עבר וללא עתיד, לפעול נגד הכוח הנוצרי הענק שפעל נגדנו. הוא רצה את הילדים אך ורק משום שהם ילדים יהודיים, משום שהיו בטוחים כי אף אחד ממשפחותיהם לא נשאר – זוהי מציאה מרשות הרבים, זכיה מן ההפקר.

והלכנו אליו.

המלון, "לובר" שמו, עתיק יומין כמו השכונה בה הוא נמצא. מביט בחלונותיו מצד אחד על ארמון המלכים ומצד שני על אחת השכונות היפות ביותר של בירת צרפת. בימים ההם עדיין הרגשנו עצמנו מיותרים בעולם, הלכנו בין הבנינים היפים שהביטו עלינו בבוז, נכנסנו אל הלובי היפה שרצה מיד לזרוק אותנו על עניותנו, אולם בכל זאת העלו אותנו אל ה"צ'יף ראביי", והנה אנו עומדים לפניו והוא כלל לא "צ'יף ראביי" אלא רב פשוט, כאלה שראינו אותם בכל מקום ומקום בפולין וליטא, כי לרב אמיתי ישנו חיוך רבני והלך רוח משל רב, הוא יודע כיצד לצבוט לחיו של נער וכיצד יש להקדים פני שניים שלשה אנשים שאין להם משלהם ולא כלום, פרט לאכזבה.

— אם כן, צבט אותי חברי, זהו הרב הראשי לארץ ישראל? הרגשתי בדבריו נימה של אכזבה כלשהי, אכזבה לטובה. במשך כל השנים חשבנו כי "רב ראשי" זהו מעין בא כח הרשות, אולם הוא התייצב בפנינו כרב משלנו, שאל קודם כל על שלומנו, ומששמע כי אחד

מהם הוא תלמיד אחת הישיבות הגדולות בליטא ושימש אחד מגדולי הדור, היתה שמחתו ללא גבול, רצה לכבד אותנו אבל לא היה תחת ידו כלום שאפשר לכבד בן ישיבה, אז הוא אמר: טוב, אני רק אביט עליכם, שהרי אתם אודים מוצלים מאש, אז רק אביט בפניכם, אולי אבנה גם אני מאותו אור יקרות ששאבתם אותו בעת עינוייםכם.

הוא סיפר לנו על הילדים, ראינו ניצוצי דמעות בעיניו, פעם דמעות כעס ופעם דמעות אושר, הוא סיפר על אנשים שנפגש אתם לצורך זה, על עקשנותם ועל מלחמתם, הוא סיפר על צעירים ששכבו ימים ולילות ביערות כדי לתור אחרי הילדים. ראינו בתוך עיניו, בכל תנועותיו את האושר הגדול בשעה שהוא סיפר שעלה בידו להציל נפש אחת מישראל.

הוא ליווה אותנו עד היציאה, שילב את זרועו בזרועותינו, ירד את המדרגות ובדרכו דיבר אלינו:

— למען ילד אחד, ילד יהודי אחד, כדאית כל התלאה שלכם, כדאית מאד. הייתי עוזב את הכל כדי להציל עוד ועוד.

— כמה שנים לפני זה.

היינו על סף גוויעה מרעב. היינו מתכנסים עדיין בשארית כוחותינו, בפינה אחת ברחוב או בבית החרושת בו עבדנו, ומתנחמים כי היסורים לא ימשכו זמן רב, חודש חודשיים וכולנו נמות ברעב, ואז יובילו אותנו אל ההר שם קברנו קברים בשביל אחרים שגוועו ברעב לפנינו ונשכב על ידם, שבעים לנצח. השערים היו סגורים אין יוצא ואין בא. גם התקוה לא מצאה סדק להידחק ולבוא אלינו. היינו לבד עם תורתנו שנטשטשה במוחנו הרעב, עם המחשבה שנדלדלה עקב רפיון הגוף ועם המילים האחרונות של נחמה שעדיין מצאנו, אחד בשביל השני.

והנה נצנץ רעיון במוחו של משהו מאתנו:

נכתוב מכתב אל הרב הרצוג, נבקש ממנו שיעזור לנו.

ידענו ללא ספק כי זה רק חלום יפה שאינו עתיד אף פעם להתגשם, כי השלטונות לא יתנו למכתב לעבור ואף כי יגיע לתעודתו, הרי השלטונות לא יתנו לעזרה להגיע.

ובכל זאת שלחנו גלויה.

סיפרנו שם כי בני ישיבה משיבות שונות נמצאים במצב "מצוין" כי לא חסר להם מאומה, מלבד הרצון לחיות, כי יש להם לחם, בגדים למכביר וכי אין אנו רוצים מכבוד הרב אלא למסור לו דרישת שלום, וכי אם הוא יקבל את דרישת השלום שלנו, יחשוב נא כאילו אנו עדיין בחיים.

היתה זו גלויה של כמה מלים ספורות בלבד, ידענו כי היא תעבור את כל הצנזורות, וכי עלולים אנו "לקבל" הרבה שנים אם ניכשל במילה.

אולם הגלויה נתקבלה וקבלנו גם תשובה.

היתה זו תשובה קצרה ביותר אולם היו בה כל דברי הנחום שהיו דרושים לנו אותה שעה. הודיעו לנו (לא חתם על הגלויה מטעמים מובנים) כי השמחה היתה שרויה בביתם במשך כל אותו יום בהידוע להם שאנו חיים ושלמים, ומבקשים מאיתנו להודיע להם על קרובים שלהם שבודאי נמצאים בעוד ערי רוסיה (הם התכוונו לבני ישיבה אחרים); כי הם קיבלו את הידיעה שלא חסר לנו כלום – בסיפוק רב... אלא שבכל זאת, מתוך חיבה אלינו וכדי שנדע שהוא עדיין לא שכח אותנו, הוא ישלח לנו חבילות קטנות לכל אחד למזכרת.

"המזכרות" באו כעבור שמונה-תשעה חדשים. שלח אותם הגאון ר' חזקיהו מישקובסקי. המזכרות הללו הצילו לא רק את חיינו אלא חיי מאות בני ישיבה בכל רחבי רוסיה, ואלמלא הן מי יודע מה היה סופנו.

יהי זכרו ברוך. זכר צדיק לברכה.

המודיע, כ"ה תמוז תשי"ט

ג.ב. להשלמת היריעה מומלץ לקרוא את מאמרו המרטיט של הסופר אודות החבילות מצילות החיים שנשלחו אליהם, פליטי סיביר, ע"י הגר"י מישקובסקי זצ"ל הרב דקריניק, שותפו של הרב הרצוג בפעולות ההצלה.

המאמר 'דמות בלתי נשכחת' מופיע בספר 'זכרם לברכה' עמ' 44.

נר לדוד – גליון 35

א' אלול תשע"ט

בס"ד

הישיבה ובן הישיבה

כל ימיו היה רבי דוד זריצקי בן ישיבה. שנותיו בישיבה שעיצבו את חייו, לא עזבו אותו עד יום מותו, והוא לא עזב אותם.

הישיבה היתה מבחינתו מקור החיים וכל הטוב, התמצית שבתמצית של החיים עצמם, מקום גילוי השכינה ומקום גילוי העצמיות של כל אחד ואחד.

אהבתו והערצתו לישיבה ולהווי הישיבה בכלל, ולכל בן ישיבה בפרט, מובעת באין ספור מאמרים וסיפורים, ובראשם ספרו המיתולוגי "למעלה מן השמש".

המשפט אותו חרט בתחילת הספר, מביע יותר מכל את מהותם של בני הישיבה בעיניו, והוא בכללם, וכה כתב: **לחברי בני ישיבת "חפץ חיים" בראדין, שעלו בלהבות השמימה... שחיו כדי ללמוד וללמוד ולמדו כדי לחיות ולחיות...**

כי זו היא המהות: החיים כדי ללמוד והלימוד כדי לחיות.

בכל שנות חייו עמד לנגד עיניו האתגר, להאדיר את שם הישיבה, להמחיש לקוראים ולדור הצעיר את מהותה של הישיבה ואת היותה הבסיס הקיומי לחיי הכלל והפרט.

לרגל תחילת הזמן בהיכלי הישיבות אנו מביאים בגליונו את המאמר אותו פרסם בחוברת בשם "אל הישיבות" שיצאה לאור בפתח תקוה בשנת תשכ"ה על ידי הרב יצחק גרינברג בשיתוף החינוך העצמאי, לדרבן את ההורים לשלוח את בניהם לישיבות הקדושות. בשורות תמציתיות, מלאות ערגה וכיסופין, מתאר הסופר את התועלת העצומה לבנין האישיות אותה מקבלים בישיבה בשנות הבחורות, ואת האושר והשלמות אותם לא ניתן לקבל בשום מקום אחר.

בהזדמנות אחרת פרסם בקובץ "מבוע" [בטאון איגוד הסופרים הדתיים] מאמר עמוק במיוחד על דמותם של בני הישיבה. קטעים מן המאמר נביא בגליונו, כשהמאמר כולו מצורף לגליון בנספח מיוחד.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

החיים בישיבה

כל אבר ואבר שבגוף האדם יש לו מאוויים משלו וכל שורש ושורש מצמיח צמח אחר. אולם רצון אחד אוסף את האדם כולו – רצון החיים. צריחתו הראשונה של התינוק ואנחתו האחרונה של הגוסס – מאוויי חיים הם, וכל השרשים – רמ"ח במספרם מצמיחים אילן אחד – אילן החיים. הקב"ה הצמיחו לראשונה ומאז עד היום, ומהיום ועד סוף כל הדורות, צומח האילן לפי מאווייו של כל אחד. את החיים אי אפשר להכיר, אלא אם כן מבינים אותם, ואי אפשר להבין את החיים, אלא אם כן מכירים אותם.

להכיר ולהבין, להבין ולהכיר את החיים – מלמדת את האדם – הישיבה. היא נוסדה על ידי אלה שעצבו את חיי עמנו, שהכירו את כל מאוויי החיים של כל יהודי באשר הוא, שצללו במעמקי המחשבה, ההווי, הצלם והדמות של העם הנבחר ונתנו לו את המסגרת הקבועה, ממנה אי אפשר לצאת. אפשר להתרחק ממנה, אפשר להתערטל ממנה, אולם לצאת ממסגרת זו אי אפשר כשם שאי אפשר בשום אופן לצאת ממסגרתו של העם היהודי.

הורים מחפשים בשביל ילדיהם פרנסה, השכלה, אומנות, אולם קודם כל רוצים הורים, שילדיהם יהיו מאושרים. ואין אושר בלי חדוות יצירה אין סופית ללא הפסק.

אני חושב! עדיין אינני חי, אם המחשבה שלי אינה מעורה בחדוות היצירה, שהיא מתנת האלקים היותר גדולה שנתנה לאדם. הורה, הדואג לאושרו של הילד, חייב לדעת, כי חדוות יצירה אמיתית ונצחית שתלווה את בנו מתחילת חינוכו ועד סוף ימיו, היא זו שהוא מקבל אותה בישיבה. ברם אין להבין את משמעותה האמיתית, אם לא לומדים בישיבה מספר שנים.

צאו ובדקו אצל אלו הלומדים בשקידה בשיבות. שאלו אותם, האם לא הפכה הישיבה להיות חלק מעצמם ובשרם? האין הם מרגישים, כי התלישות ממנה קשה עליהם כתלישת אבר מן החי? צאו ובדקו מאידך אצל הלומדים בשקידה בבתי ספר אחרים, שם הם לומדים כדי להיות מהנדסים, רופאים, וכדומה, אולם אין הם לומדים להיות מאושרים. כי בין אם נשארים בישיבה שנים רבות תוך מגמה להיות נושאי משרות תורניות-רוחניות, ובין אם לומדים בה רק שנים מועטות ומתכוונים למשהו אחר, הרי הבנת החיים והכרתם לעומקם ולאמיתותם מקבלים אך ורק בישיבה.

הישיבה, לא רק שמאשרת את הלומד בה, אלא מחנכת את האדם להקנות אושר גם לזולת. מי שלומד להכיר ולהבין את החיים לאשורם, ידע אחר כך, באיזו מסגרת שתהיה, לתכנן את חייו לעתיד ולקבע מקצועו לתועלת העם היהודי כולו. הוא ידע מה עליו להשיג ולאן מחובתו לשאוף.

אדם שהוא מאושר, אוהב לראות גם אחרים כשהם מאושרים. אדם המכיר את החיים ומבינם, יש לו דרך ארץ בפני אלו שנתנו לו את החיים, שהראו לו את הדרך אליהם. רק לאחר שלומדים תורה, יודעים כי דרך ארץ קדמה לתורה, ומשום כך לא ימצאו בישיבות לא "בני טובים" ולא בני רעים, אלא בנים ימצאו בהם.

בנדודי על פני העולם, נתקלתי בהרבה אנשים שהתחרטו על שבחרו להם אומנות זו או אחרת, אולם לא נתקלתי באף אחד שהתחרט על שלמד אי פעם בישיבה, למרות שבזמן שיחתנו היה הוא רחוק מאד מאותו הווי ישיבתי. כל אחד מזכיר את למודו בישיבה כשנותיו המאושרות ביותר, שנים בהן הכיר את עצמו ואת חבריו, בהן למד את תפקידו בעולם, ובהן אף הוכשר לדעת עד כמה יקר כל רגע בחייו של בן האדם. הוא מתגעגע לשנים הללו ומדבר עליהן באותה אהבה, כאשר ידבר האדם על אהבת נעורים שלו.

תרפ"ט מיני שמחות נתנו לו לאדם. כהנה וכהנה רגשי התרגשות ותחומי אושר. לכל שמחה ושמחה, ולכל אושר ואושר – שורש משלו.

השמחה השלמה, היא בשלמות האדם. האושר השלם, הוא בשמחה השלמה. וכל זה אינו נקנה באם לא עסק הנער בשנות צעירותו בלימוד בישיבה.

הימצאו הורים שיוותרו על כך?

אל הישיבות. חנוכה תשכ"ה

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"
לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

עצמיות ומקריות

(לדמותם של בני ישיבה)

קטעים מתוך מאמר

...בכל הדרכים העומדות לרשותו נלחם בן הישיבה בחתירתו להגיע לנקודה הפנימית, לנצל את כל אפשרויותיו כדי לקבל את כל המעלה שהוא ראוי לה.

יש השוברים את גופם, היינו, המחיצות המבדילות בין נשמתו – הנקודה הפנימית, לבין היכולת לקבל מלמעלה מלוא חופניים, בשירת התורה בלבד. כי רק באמצעות השירה האלוקית ניתן למצות את כל היכולת של האדם, להגיע למעמקים האינסופיים של נשמת האדם, ושירה – כמבואר, הרבה אנפין לה, ובראש ובראשונה – שירת התורה.

היא מזדמרת בניגוני הכיסופים, במוחין חדתין, בהברקות המציתות את הזיק האלוקי ומלהטות אותו עד כדי אש מלחכת סביבו.

היא מזדמרת בתוספת ובמקצב של ניגון חסידי, המתרפק על שערי היכולת ומבקיע אותם מכוח הגעגועים, מכוח האהבה שאין לה גבול, מכוח המסירות שאין למוות שליטה עליה.

היא מזדמרת במקצב המוח העילויי, ששירתו בוקעת רקיעים, מפוצצת סלעים, הולמת, הורסת מוסכמות ומעלה מתהומות הוויות חדשות שלא ראתן עין. אולם כל השירה הזאת נוהרת לאותו אפיק, מתכנסת לתוך דלת ענקית ונשפכת בשירת אדירים לתוך ים הקיבולת של האדם להגיע לנקודה הפנימית, המעלה הגדולה אליה משתוקק ונכסף כל אדם הלומד תורה.

*

ראיתי אותם. בכל מקום ובכל זמן. בחייהם ובמותם לא נפרדו. בני הישיבה לא נפרדו אף במותם מעצמיותם, והם ברגעיהם האחרונים היו עצמיים ולא מקריים, וברגעייהם החלשים ביותר היו מוכנים לקבל המעלה.

ראיתי אותם בכל גווניהם, עטופי גלימות שחורות, כשפרצופיהם עטויים הילה של פרישות, ולבושים אירופאית כשפניהם משולהבי פיקחות של חכמת התורה.

ראיתי אותם מתנועעים ברוח התורה, מתופפים באצבעות עצבניות על שר' חיים לא ניגלה עליהם לפי רצונם.

ראיתי אותם מתכנסים בתוך עצמם או משתלבים בתוך מעגל החבריא.
ראיתי אותם כשהם רוקדים וכשהם מתפתלים בכאב, כשהם צווחים מאין ישע וכשהם קורנים מאושר.
כשהם עומדים תחת חופתם וכשהם גוססים.
ראיתי אותם רעבים עד מוות, ושבעים ליד שולחן ערוך מכל טוב.
ראיתי אותם לבושים סחבות, משרכים רגליהם בקושי בין שדרות של מתים, וראיתי אותם מגוהצים ומצוחצחים כשאור פניהם מלווה אותם למזרח בית הכנסת.
וקי פניהם שונים היו: מחודדי אברים, שדופים וצנומים, וכרסתניים שפניהם צוהלות; עינים יוקדות ועינים שלוות; פנים מקומצים ופנים מחויכים; ידיים עצבניות מסתובבות באוויר ככנפי עופות גדולים, וידיים פשטניות, המגיעות בקושי לדפדוף הספר.
אולם פרצופם אחד היה, כשתי טיפות מים.
והואיל והווייתו הפנימית של האדם משתקפת בפרצופו, הרי שהווייתם הפנימית-הרוחנית, אחידה היתה, ובאותם רגעים של שמחה ממוות, של ריקוד ופיתולי יסורים, של שלווה נפש ושל סערת רוחות, הגיבו כל בני התורה, בכל מקומות שהם, על כל צורותיהם ודרכי-חינוכם באותה צורה, הם חיפשו את העצמיות שלהם, את הנקודות הפנימיות, את ה"דבר אלוקינו יקום לעולם".
בבחישה בתוך סל יסוריהם, בתנועות הגוף בעת ריקודם, הם חיפשו, הושיטו ידיהם אל-על ובאותו רגע, לתוך פנימיותם העמוקה, כדי לדלות משם את העצמיות ולגרש את המקריות.
ותמיד הם עלו, כשידיהם מורמות אל-על, ותמיד הם טיפסו על גבו של ההר הגבוה, ותמיד היו עיניהם צמודות אל הנקודה הפנימית.
בשעת הגסיסה שמעתי אותם ממלמלים אותן המלים, בשעת עמידה תחת החופה, שמעתי אותם מזמזמים, בשעת הריקוד בשמחתם של חברים, שמעתי אותם מנגנים, בשעת היסורים של לפני השריפה בכבשן האש, שמעתי אותם מדובבים – אותן המלים, אותן המלים ממש.
כי הרי זה אותו מקור. כי העצמיות אינה מסוגלת להיבטל, לא במוות ולא באש, לא הפטיש המפוצץ את הסלע ולא מעמקי הים, לא היסורים של סיביר ולא התליה בטבורה של אושוויץ.
כי כולם "נתן להם המעלות האלוניות מצד שהם מוכנים לקבל המעלה, הוא דבר עצמי ואינו דבר מקרי, ואין ביטול לדבר העצמי ולא נמצא דבר עצמי לבטלה" (מהר"ל מפראג).
לא, אומר אני לכם, לא נמצא ולא ימצא, גם כשמשח יבוא הם יהיו עצמיים ולא מקריים.
כי הם הנקודה הפנימית.

מבוע. קובץ ט', תשל"ב.

בס"ד / נספח לגליון 35

עצמיות ומקריות (לדמותם של בני ישיבה)

את המקור שבמקור גנו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא. ואילו את המקור שם בפנימיות האדם. והוא — האדם. הוי אומר: הנקודה הפנימית.

*

אנא, אל תבוז לידיים פרוחיאניות, רועדות, מרטיטות מאש היצר, אנא! אל תדחה ידיים תאוותניות המחפשות באויר את המאומה.

הן מחפשות את הנקודה שלהן. אלא שהם נמצאים בעולם של תוהו, קרוסלה שאינה מפסיקה להסתובב, ומיליוני אנשים רכובים עליה והיא מסתובבת במהירות העולה על זו של כדור הארץ, והראש-אצבעוני, והסיבוב-שגעוני, מה אתה רשאי לדרוש מאנשים קטנים כשהם נמצאים במערבולת גדולה? כי את הנקודה הם מחפשים באמצעים שהשטן מגיש להם, והוא מצחק והם מצחקים לפניו, ונופלים, כאשר יפלו השבלים לפני הקוצר.

עכשיו הגעת לנקודת הרחמים, שהיא השער הראשון לנקודה הפנימית שבך. אתה רואה אותם יושבים מעורטלים מעצמם, עיניהם מתגלגלות על פני המדרכות, ותוך כדי כך אינן פוסקות מלהזיל דמעה על עצמם. האם ידעת שיש דמעה עצמית הבוכה על הדמעה שאינה מסוגלת לצאת ממחבואה? גלה את הרחמים שלך, ואז תראה נהרי נחלי דמעות שאינן נשפכות, והרי הן תוססות בלבה שבבטן ההר, והרי הן רותחות כמעיונות שבבטן האדמה, מבקשות פתח ואינן מוצאות.

רק הרחמים שלך, שהם הד מהנקודה הפנימית שלך, עלולים להראות לדמעה את דרכה. ואז הם יבכו לראשונה בחייהם הקצרים.

כל אדם מישראל יש בו נקודה קדושה לעולם – אך האדם צריך להרחיב הנקודה הזאת, להלבישה במלבושים שונים ולהטות כל המעשים ומלבושי הגוף אל הפנימיות, והפנימיות במקומה עומדת. לכן בכל עת יוכל אדם לחזור בתשובה ולהתדבק בשורש הנקודה המתקיימת לעולם, כאמור ודבר אלוקינו יקום לעולם.

(שפת אמת)

המלבושים החיצוניים מצחינים.

המלבושים החיצוניים נקרעים, נופלים חתיכות חתיכות על פני ולאורך כל הדרך, לא ניתן להרגיש לא בריח המלבושים החיצוניים, לא במראה ואף לא במישוש – של מי הם.

הוא שאמר: וירח את ריח בגדיו - אפילו ריח בגדיו. אלה שהחיצוניות שלהם מריחה, אף זו סיפורה היא, אף זוהי שירה, אף כי הריח מתנדף תמיד, כריח בגדיו של עשיו. אלא שהבגדים הללו, חמודות היו, אלה שלבשם לכבוד אבא, וריח של מצוה נדף מהם, בכל זאת הבגידה שבבגדים הללו נתנה ריחה, משום שהנקודה חסרה אלמלא הריח הזה.

עכשיו שיש נקודה פנימית שאינה תלויה כלל בחיצוניות, הרי היא אינה מתנדפת אף כשבוגדים מזלפים אותה על בגדיהם.

כיון שהנקודה הפנימית היא המקור ולא האמצעי, היא ה"חפצא" של האדם, כשם שריח גן עדן איננו משהו שמחוץ ממנו, אלא שהנו אחד המקורות הבלתי אמצעיים, זהו גן העדן עצמו. כך הריח של הנקודה הפנימית איננו משהו הנודף והוא עצמו איננו כזה, אלא הוא הוא המקור, הוא הבריאה שבתוך האדם, הוא האור המתפשט, הוא הוא האור המקיף, ההיולי.

האש השורפת את רבי הנינא בן תרדיון, כדי להגיע לשורש "הנקודה המתקיימת", דיה הטחת הראש בכותל של אותו כובס כדי לזכות להגיע לשורש הזה.

כי דבר אלוקינו הנמצא אצל כל אדם, אינו נופל חלילה, אינו נמחק, אינו נדחק, הוא רק עלול להתכסות, אולם גם באיתכסיה הוא פועל, זהו כוח אטומרי נפלא, בלתי מורגש אבל קיים. תוסס ומתסס, חי ומחיה אף אברים מומתים. ואתה משמרה בקרבי. הוי אומר: הנקודה הפנימית.

ולמטה מזה:

"הנקודה הטובה בעצמה נמצאת בכל אדם, אפילו אצל פושעי ישראל, והיא נאווה ויפה מאד, רק שהשחרות חופה עליה. וכמו שאמרנו: שחורה אני במעשה העגל ונאווה אני במעשה המשכן, לומר, אעפ"י שיש לאדם חטאים רבים והוא מרוחק מאד ממנו יתברך, בבחינת מעשה העגל כו' נאווה אני במעשה המשכן, בחינת מעט טוב שמוצא בעצמו עדיין.

(רבי נחמן מברסלב)

— כי המשכן נמצא תמיד בתוך האדם. אם הוא טוב או לא, בין אם הוא רוצה או לא. העגל, ח"ו, הוא נספח, הוא איננו פנימיות של היהודי. הוא מקרי, כל עבירה של יהודי היא מקרית ולא פנימית, כי הנקודה הפנימית אינה מסוגלת להיטמא, היא, כמבואר, נאלצת לא פעם לפעול באיתכסיה, אז האורות הם בחינת מקיפים ולא פשוטים, יש קרן-אור ויש חום, קרן-אור אינה עוברת במקומות מסויימים, אבל אף שהקרן-אור אינה עוברת, היא מחממת את המקום שהיא פוגעת בו, להודיע שהיא קיימת. וכל אור של איתכסיה מאיר הרבה מחוץ למחיצות החיצוניות, ומחמם את החיצוניות בלבד, ובכאן נעוצה לפעמים הטעות. והבן כל זה.

"רק שהשחרות חופה עלי!"

ויש חיפוי שהוא כהר ויש חיפוי שהוא כמשי דק, יש חיפוי המשמר את האדם מפני כויה ויש חיפוי המסתיר מן האדם את הכל.

הכל לפי הזכות, הכל לפי רצונו של האדם.

ואם אתה אדם הפורש לפינה, והנה מקור עיניו נפתח והוא מוריד דמעות, יושב ומוריד דמעות, על שום מה אין הוא יודע, כך ישיב לך על שאלתך, והוא באמת אינו יודע, אין הוא יודע כי עוד כיסוי הורם, עוד וילון הוסט והוא התחיל לראות באותה רגע יותר מאשר ברגע שלפניו, ואז הנשמה מתחילה לשיר את שיר החיים, היינו את השירה של הנקודה הפנימית שבה.

ויש כמה וכמה דרכים להגיע לשירה.

והנקודה הפנימית תיגלה להם מרחוק, במרחק רב מאד. אולם הם יראו אותה. מהם – ימותו, מהם יתעלו, כפי אשר קורה כשאדם רואה את עצמו ללא חיצוניות. הרי אתה רשאי להלביש את הנקודה הזאת במלבושי כבוד, או בחיצוניות מצחינה, הרי אתה רשאי להשתמש בסמים כדי לבכות, או כדי לראות את הפטה-מורגנות, ולשם כך אתה משאיל את בגדי החמודות של עשיו, אז אתה מלביש את הנקודה הפנימית שלך במלבושי יתר ומסתיר אותה עוד יותר, אז אתה מצמצם את הפנימיות שלך ואינך משאיר מקום אלא לפנימיות של הפנימיות הנקודתית שבך, זו שאי אפשר בשום אופן למוחקה, לדחוק את רגליה או למאן לביית אותה.

אלוקי, צועק כל אדם, מבלי שידע על כך, אף כשהוא מתנגד לכך: נשמה שנתת בי טהורה היא!

כך זועק הפושע הגדול ביותר והצדיק, צדיקו של עולם.

כי הפנימיות של הנקודה אינה ניתנת לטשטוש כלשהו. הסם המשכר הוא תעתועי השטן המתאר לך את הנקודה הפנימית שלך, והרי עולמו של השטן הוא זיוף כה מושלם מן העולם האמת, עד שמעטים מכירים בזעף הזה, והוא מראה לאלה את הנקודה הפנימית שלהם, בכוח הסם, בכוח התאוה, בכוח המאומה האיום שאין בו אור לנשימה.

והם, שיצאו לחפש את הנקודה שלהם, נתפסים אליה, כשם שהעני נתפס לשטרי כסף המזוייפים היטב, והם הולכים וניזונים מהזיוף הזה, ואינם יודעים כי מרמים אותם.

אבל דע לך, כי לא זה הם חיפשו אלא את נקודתם הם חיפשו, את הפנימיות שלהם הם חיפשו, אלא שלא השכלנו להקדים את השטן, עד שהוא בא והציע להם את הזיוף, והם נצמדו אליו. ודבר אלוקינו יקום לעולם.

אף בשעה שאתה עובר על ידם, וצחנתם עולה לאפך. אף כשאתה עובר על ידם כשהם מלוכלכים עד כדי בחילה, כשהם מנוונים עד כדי זוועה, כשהם הפכו את עולמם הצעיר ובטנתו הקרועה מזדקרת לעיני כל, אף כשהם עומדים מול כל העולם והזוועה האימתנית של ההפקרות מבצבצת מעיניהם – הרי בכל זאת: דבר אלוקינו יקום לעולם! בתוך תוכם, עמוק עמוק, ממעמקים העמוקים ביותר, מתהומות הארציות שלהם, בוקעת ועולה השירה האלוקית, "לכן בכל עת יוכל אדם לחזור בתשובה ולהתדבק בשורש הנקודה המתקיימת לעולם".

כי את הנקודה הזאת אין להוציא מן האדם אפילו ביסורים, אפילו ברשעות מוחלטת, דיה קפיצה לתוך

וכל הלומד תורה, מטפס ועולה, דופק על השער, פותח אותו, מי בלאט ומי ברעש, מי בדמעות ומי בכוח הלימוד, מי על ידי שריפת הגוף ומי על ידי שריפת החיצוניות שהיא כבר למעלה מן הגוף, או מעבר לו או חוץ ממנו. משום שכל בן-תורה מבקש להיות מקורי ולא מקרי, הוא מבקש לקבל עצמיות משום שהוא ראוי לכך, אין הוא רוצה נדבות, אין הוא עומד כעני בפתח בפני הנקודה הפנימית שלו, הוא מבקש להגיע אליה בכוחות עצמו, בכוח התורה שבו, התפילה, ההשתוקקות, העילאית, הנשמית הנמצאת אצלו תדיר.

כי גם רב האי גאון, כשהתגלגל בשלג בתשובתו, ביקש להיכנס לשער נוסף, וגם הבחור הזה, העומד ליד הסטנדר מתנועע ביחד עם נשמתו ולומד תורה, מבקש להגיע לשער נוסף. ושערו של זה רחוק מן השער השני כחוט השערה.

אצלנו, הכל נמדד בחוט השערה, בין העולם הזה והעולם הבא אין אלא חוט השערה, בין הצדיק לרשע אין אלא חוט השערה, בין טומאה לטהרה אין אלא חוט השערה, בין מידה למידה, בין מעלה ומטה, בין עליונים ותחתונים. וכן הלאה.

וכל אחד מבקש להגיע לשיא.

לאותו "דבר אלוקיני" שמתקיים אצלו לעולם. לפי השגתו שניתנה לו על ידי הבורא ית"ש.

"ומי שגאל את ישראל ונתן להם המעלות האלוקות מצד שהם מוכנים לקבל המעלה, הוא דבר עצמי, ואינו דבר מקרי, ואין ביטול לדבר העצמי, ולא נמצא דבר עצמי לבטלה".
(מהר"ל מפראג)

ההכנה "לקבל המעלה" קשורה בנקודה הפנימית.

וכמוהו איננה דבר מקרי אלא דבר עצמי. מהותו של האדם משתקפת בהכנה זו שקבלה עם "הנשמה הטהורה" שנפח בו הקב"ה.

היכולת לקבלה היא אמנם קבועה, אולם תמצות יכולת זו תלויה, כמובן, במקבל.

וכאן, כאמור, נמצאת מידת "החוט השערה/תיות" שבין הרצון המלא לבין הרצון הקטוע.

כחוט השני עובר כאן הרצון של קבלת המעלה מצד כל בן-ישיבה בכל מקומות שהוא. אף כי דרכים שונות נועדו לכך. דרכים התואמות את האזרה, את הנטיות הרצוניות, הטבעיות, ההכנה ללוחמה או לפשרות. בכל הדרכים העומדות לרשותו נלחם בן הישיבה בחתירתו להגיע לנקודה הפנימית, לנצל את כל אפשרויותיו כדי לקבל את כל המעלה שהוא ראוי לה.

יש שירה של מלאכים, שהם נשרפים תוך כדי שירתם, ואלה החיים הנעלים ביותר שאדם אינו מסוגל להגיע להבנתם. להישרף בלהט השירה האלוקית. ויש שירה של צפרדע, העולה על שירתו של דוד המלך, נעים זמירות ישראל, ששר כל ימיו ושאלו שרים את שיריו האלוקיים עד היום.

זוהי שירה של מגמת חיים, שירה המפרשת את מהות החיים של השר, כל השירה היא — צפרדע, אין דבר אחר בה מאשר צפרדעות מושלמת, כפי שיצרה הבורא וכפי שרצה שהיא תהיה, לא פחות ולא יותר. אין בשיר הזה צליל אחד שאיננו צפרדעי, קרקור אחד שאיננו תואם לצפרדע.

שיר זה היא קבלה ברגע יצירתה ואותו היא שרה עד קרקורה האחרון.

יש שירה של האדם. ויש בו לפעמים מן הפניה, מן המקריות, מן הרגש הרגעי, ויש בו משום עצמו ומשום אחרים בערבוביא, ויש בו מן הגשמיות שבגשמיות, ויש בו מן הצחוק ומן הדמעה, מן האנחה ומן השמחה, מן הריקוד ומן הצווחה.

אבל בדרך כלל אין זה מושלם, כי יש אנחות רווחה ויש שמחה לאיד, יש ריקוד של רגליים בלבד, ויש צווחה על ספינתו שטבעה בים, ויש שיר של יין וצחוק של הוללות.

וכשמגיע האדם בשירתו לנקודה הפנימית שלו, הרי הוא נשרף בה.

אלא שטרם הגיע אדם לכדי כך.

יש שאתה מוצא את האדם פורש כדי לשתוק, כלומר: כדי לשמוע מה מדובר בפנימיותו.

יש שאתה מוצא את האדם פורש, כדי להתהלך בד' אמותיו, אלה שהוא חי בהם ואלה שהוא יקבר בהן, אלה שהן רשות הרבים של יחידים.

כל זה, בן אדם, הוא הסרת הלוט, הסרת החיפוי של השחרות המחפה על הנקודה הפנימית ה"נאה והיפה", ולא כל הסרה שמה הסרה ממש, לפעמים אין זה אלא היסט בלבד, ולפעמים זה רק נגיעה כלשהי, בחינת דפיקה על הדלת, והיא טרם נפתחה לו.

זוהי דרכו של המבקש. זוהי דרכו של בן הישיבה, המבקש תמיד, המחפש תמיד, שכל ימיו הוא מחפש את השחרות המחפה על יופיו הפנימי, והוא מסיר ומסיר, מלבן ומלבן, מיפה ומיפה. ואף פעם אינו מגיע לאותה נקודה פנימית שהוא מתגעגע אליה.

הוא אומר: נקודה פנימית היא האלוקות שבאדם, ויש נ' שערים. למ"ט ניתן להגיע.

ראיתי אותם לבושים סחבות, משרכים רגליהם בקושי בין שדרות של מתים, וראיתי אותם מגוהצים ומצוחצחים כשאור פניהם מלווה אותם למזרח בית הכנסת.

וקוי פניהם שונים היו: מחודדי אברים, שדופים וצנומים, וכרסתניים שפניהם צוהלות; עינים יוקדות ועינים שלוות; פנים מקומצים ופנים מחויכים; ידיים עצבניות מסתובבות באוויר ככנפי עופות גדולים, וידים פשטניות, המגיעות בקושי לדפדוף הספר. אולם פרצופם אחד היה, כשתי טיפות מים.

והואיל והוויתו הפנימית של האדם משתקפת בפרצופו, הרי שהוויתם הפנימית-הרוחנית, אחידה היתה, ובאותם רגעים של שמחה ממוות, של ריקוד ופיתולי יסורים, של שלוות נפש ושל סערת רוחות, הגיבו כל בני התורה, בכל מקומות שהם, על כל צורותיהם ודרכי-חינוכם באותה צורה, הם חיפשו את העצמיות שלהם, את הנקודות הפנימיות, את ה"דבר אלוהי" יקום לעולם".

בבחישה בתוך סל יסוריהם, בתנועות הגוף בעת ריקודם, הם חיפשו, הושיטו ידיהם אל-על ובאותו רגע, לתוך פנימיותם העמוקה, כדי לדלות משם את העצמיות ולגרש את המקריות.

ותמיד הם עלו, כשידיהם מורמות אל-על, ותמיד הם טיפסו על גבו של ההר הגבוה, ותמיד היו עיניהם צמודות אל הנקודה הפנימית.

בשעת הגסיסה שמעתי אותם ממלמלים אותן המלים, בשעת עמידה תחת החופה, שמעתי אותם מזמזמים, בשעת הריקוד בשמחתם של חברים, שמעתי אותם מנגנים, בשעת היסורים של לפני השריפה בכבשן האש, שמעתי אותם מדובכים – אותן המלים, אותן המלים ממש.

כי הרי זה אותו מקור. כי העצמיות אינה מסוגלת להיבטל, לא במוות ולא באש, לא הפטיש המפוצץ את הסלע ולא מעמקי הים, לא היסורים של סיביר ולא התליה בטבורה של אושוויץ.

כי כולם "נתן להם המעלות האלוניות מצד שהם מוכנים לקבל המעלה, הוא דבר עצמי ואינו דבר מקרי, ואין ביטול לדבר העצמי ולא נמצא דבר עצמי לבטלה".

לא, אומר אני לכם, לא נמצא ולא ימצא, גם כשמשיח יבוא הם יהיו עצמיים ולא מקריים.

כי הם הנקודה הפנימית.

יש השוברים את גופם, היינו, המחיצות המבדילות בין נשמתו – היא הנקודה הפנימית, לבין היכולת לקבל מלמעלה מלוא חופניים, בשירת התורה בלבד. כי רק באמצעות השירה האלונית ניתן למצות את כל היכולת של האדם, להגיע למעמקים האינסופיים של נשמת האדם, ושירה – כמבואר, הרבה אנפין לה, ובראש ובראשונה – שירת התורה.

היא מזדמרת בניגוני הכיסופים, במוחין חדתין, בהברקות המציאות את הזיק האלוני ומלהטות אותו עד כדי אש מלחכת סביבו.

היא מזדמרת בתוספת ובמקצב של ניגון חסידי, המתרפק על שערי היכולת ומבקיע אותם מכוח הגעגועים, מכוח האהבה שאין לה גבול, מכוח המסירות שאין למוות שליטה עליה.

היא מזדמרת במקצב המוח העילוי, ששירתו בוקעת רקיעים, מפוצצת סלעים, הולמת, הורסת מוסכמות ומעלה מתהומות הוויות חדשות שלא ראתן עין. אולם כל השירה הזאת נוהרת לאותו אפיק, מתכנסת לתוך דלת ענקית ונשפכת בשירת אדירים לתוך ים הקיבולת של האדם להגיע לנקודה הפנימית, המעלה הגדולה אליה משתוקק ונכסף כל אדם הלומד תורה.

*

ראיתי אותם. בכל מקום ובכל זמן. בחייהם ובמותם לא נפרדו. בני הישיבה לא נפרדו אף במוות מעצמיותם, והם ברגעיהם האחרונים היו עצמיים ולא מקריים, וברגעייהם החלשים ביותר היו מוכנים לקבל המעלה.

ראיתי אותם בכל גוניהם, עטופי גלימות שחורות, כשפרצופיהם עטויים הילה של פרישות, ולבושים אירופאית כשפניהם משולהבי פיקחות לחכמת התורה.

ראיתי אותם מתנועעים ברוח התורה, מתופפים באצבעות עצבניות על שר' חיים לא ניגלה עליהם לפי רצונם.

ראיתי אותם מתכנסים בתוך עצמם או משתלבים בתוך מעגל החבריא.

ראיתי אותם כשהם רוקדים וכשהם מתפתלים בכאב, כשהם צווחים מאין ישע וכשהם קורנים מאושר, כשהם עומדים תחת חופתם וכשהם גוססים.

ראיתי אותם רעבים עד מוות, ושבעים ליד שולחן ערוך מכל טוב.

נר לדוד - גליון 36
יב' אלול תשע"ט

קמצוץ של טבק

(אם תרצו הרי זה סיפור)

ש תי עיירות הן: קמלישוק וסוויר.

קמלישוק עיירה קטנה היא, אחת מה"שוקים" שמדינת ליטא נתברכה בהם, ושום אדם אינו יודע למה. יש שספרו את העיירות ששמותיהן מסתיימים ב"שוק" והגיעו לכדי שישים, ויש שאמרו שאין מניין זה אלא בדיחותא בעלמא, אלא שאין זה מעניננו כעת. פנינו אינן מועדות בסיפורנו זה, לקמלישוק, שכן מחוז חפצנו הוא העירה – סוויר, גם היא איננה מן הגדולות וגם לא מן המפורסמות ביותר, אלא אחת מן העיירות היהודיות הקטנות שהיו מלאות חן עד אפס מקום, שהיהודים שבה אם רבים אם מעטים, הטביעו את חותמם עליה, ואשר היו לה חיים משלה, ושמחות ובכיות משלה.

ואשר עלה ברעיוננו לספר לכם, לא קרה לא בקמלישוק ואף לא בסוויר, כי אם בדרך המלך המוליכה מקמלישוק לסוויר, בדרך זו שהרבה עגלות יהודיות דרסו אותה, שבין חשוקי הגלגלים ואדמת החול – נתמעכו הרבה פרקי תהלים. גלי הזהב של החיטה והשיפון, שבולת השועל והשעורה – ידעו את כל התפילות היהודיות בעל פה. עץ הלבנה הבודד שעל אם הדרך – היה מחייך חיוך של רעים לכל עוברי האורח היהודיים, בין אם הם עניים פושטי יד שעברו בעגלותיהם על פניו; ובין אם הם סוחרים מכובדים שחזרו מהיריד מהורהרים או מאוכזבים.

אלא שבעגלה זו שנסעה מקמלישוק לסוויר, בשעה זו שאנו רוצים להתחיל בסיפורנו, ישבו בין היתר גם רב צעיר ושניים או שלמה מ"שדכניו" ששידכו לו את סוויר כרבנות ראשונה, וזאת למודעי כי הרבה עיירות כסוויר שימשו פתיון לאברכים צעירים שנתנו עיניהם ברבנות, שאף ששכרה מועט אולם גם שאלותיה מועטות ואינן כה מסובכות, ויש שהות בידי הרב הצעיר ללמוד על מנת ללמד ולשמור על מנת לעשות ולקיים – עד שירחיב ד' את ידיעותיו ואז ירחיב גם את גבולו.

והרב הצעיר הזה שישב על העגלה בין יתר הנוסעים, בר אבהן ובר אוריין, זכה להיות חתנו של אחד מגדולי הדור ההוא, והוא עצמו למדן מופלג, פה מפיק מרגליות, נאה דורש, נאה מקיים, נאה בהליכותיו ומראהו הדר, וכל רואה אומר עליו – ראוי זה שיותן על ראשו כתר הרבנות.

לאחר דין ודברים הסכימו שני הצדדים, ממש כבשידוך, לראות איש את רעהו וקודם כל לתהות על קנקנו הן בהלכה והן באגדה, שכן בעיירות הקטנות דאז ינקו היהודים הפשוטים את כל חיותם למשך ששת ימי השבוע – מדרשתו של הרב בשבת, והיו הם מתענגים על רוב טובה של לימוד פרשת השבוע או פרקי אבות וכיוצא בעניינים אלה המושכים את הלב ומשכיחים לפי שעה של שבת, את דאגות הפרנסה.

וכיון שכפי שאמרנו היה הרב גם למדן וגם דרשן נפלא – היתה דעתו זחוחה עליו, והיה מקפץ עם העגלה על פני רגבי העפר ולא היה מרגיש את עצמותיו כפי שהרגישו יתר נוסעי העגלה – כשהן מתפקקות ועומדות להיפרד זו מזו מחבטותיה של העגלה.

ישבו הנוסעים על גבי הקש הריחני וכל אחר שקע במחשבותיו, מי בכיסו ומי בביתו, מי בפרנסתו ומי שהרהר בדברי תורה. כיון שהרבה שעות של נסיעה עמדו לפניהם, לא נתייגעו האנשים לחשוב מחשבות הרבה אלא נתנמנמו נמנום חטוף שנקרע בזדון כל אימת שהעגלה טולטלה. אלא שאחד מבין הנוסעים שנתו נטרפה עליו. הבחינו הצוותא, כי הוא הולך וממשמש בכיסו כל רגע, מתאנח אנחות השוברים חצי גופו, שוב מממשמש בכיסו, פונה לכליו שהוערמו על ידו וממשמש גם בהם, מחכך בשערות זקנו וכולו אומר דאגה. לא רצו חבריו להיכנס לצרתו, שמא אין נוח לו שידיים עסקניות יפשפשו במעשיו. אך לאחר שאנחותיו נתרבו וכאילו לא מצא מקום לעצמו בתוך העגלה, נתעורר אחד מהם ושאלו:

— יסלח לי כבודו שאני נכנס לתוך שלו, אולם נפשי יוצאת בשמעי את אנחותיו, אולי ישיח לפני את דאגתו וירווח לו?

— הציץ בו המתאנח, נענע בראשו כאומר: אין דאגתי אלא ללבי בלבד.

— אף על פי כן.

נכנסו גם אחרים לשיחה זו, נתגלה שאנחותיו של הלזה הגיעו גם לאזניהם של יתר הנוסעים, וגם הם השתוממו למראה הזה, שיהודי יתאנח אנחות כה קשות. שמא מטלטול העגלה הנוגע עד למוח העצמות? – הרי גם יהודים אחרים מיטלטלים כמוהו וגם עצמותיהם נבראו מאותה אדמה. שמא צרת הפרט היא? בודאי שחייב הוא להשיח את לבו, שהרי כבר נאמר 'דאגה בלב איש ישיחנה'.

עד שהם משוחחים זה עם זה וזה לעומת זה וכולם לעומת היהודי המתאנח הזה, פשט הלה את ידיו לעומתו כמי שמבקש רחמים והפטיר כלפי כולם:

— שכחתי את קופסת הטבק אשר לי, ואני זקוק לקמצוץ של טבק להריח, נפשי ממש יוצאת אליו, אילו הייתי יודע שנסיעה זו תתארך עד לשעה שעתיים, הייתי מחריש, שאין האנחה שווה פרק זמן אשר כזה, אולם כיון שיודע אני שלפני בין הערביים לא נגיע לסוויר, ואני לסוויר פני מועדות – הרי מרגיש אני כבר חולשת הלב בהיזכרי שעד סוף היום לא יבוא לאפי אף נדנוד של ריח הטבק ואני אנא אני בא.

תמהו האנשים גם תמוה, עד היכן הגיעו הדברים שאדם מישראל יהיה מסור ליצר הרע, אף אם יצר הרע זה מקופל בריח של טבק. ועד היכן מגיעים הדברים, עד שאדם מוצא בתוך לבו אנחות גלל כן.

אולם תמהון לחוד ואנחות לחוד. יהודי זה שלנו מוסיף להתאנח, וכאילו אין המקום שהוא יושב עליו נוח לו, והוא מתנודד רגע מטפח זה לטפח אחר, ממשיך לבחוש בכל כיסיו שמא ימצא קורטוב של טבק ולאחר שאינו מוצא – שוב מתאנח.

גמלו האנשים בדעתם כי יהודי זה בודאי חולה הוא על מחלת טבק ההרחה, ושמם עיניהם בעיני עצמם, אף כי אנחותיו של האיש הפריעו מנוחתם.

העגלה ממשיכה להתגלגל מרגב לרגב, מתפתלת ביחד עם הדרך בין כרי דשא לבין שדות חרושים וחרושים למחצה, פה ושם כבר מבצבצים ראשוני הניצנים של הפריחה החדשה, שכן עונת הפריחה שהיתה אז, היא העונה היפה ביותר בשדות וגני מדינת ליטא, בשעה שריח השדה מקיף אותך מכל צד ונדמה לך, שהוא פורץ את נחיריך, רודף אחריך, נאחז בבגדיך ואינו זז ממך עד שראשך מסתחרר.

בינתיים שוב עברה שעה וכנראה שיצרו של האיש מתגבר עליו, מפלבל הוא את עיניו בכל צד, משל מחכה הוא שיצמח לו הטבק בין שבילי השדות או יפול עליו מבין עלי העצים שבצידי הדרכים.

אלא ששדות ליטא, אף שפוריים הם ומניבים יפה מידי שנה, אין הם מגדלים טבק, והעצים ועליהם כרכרו אמנם בראותם יהודים מכובדים עוברים תחתיהם בעגלתם, ואף הצטערו בצערו של האיש הלזה עד שפניהם נתכרכמו מרוב צער, אלא שבכל זאת לא היו מסוגלים להעניק אף קמצוץ זעיר של טבק למישהו.

— ונפשו של האיש יוצאת לריח הטבק.

עד כה הם נסעו בין שבילי השדות. השבלים הגבוהים כמעט הסתירו את העגלה מעין רואים והיושבים בעגלה או שנמנמו או שעיינו בספר, ולא נתנו לבם לנעשה סביבם, שהרי כל האומר מה נאה וכו', וכל היושבים בעגלה יהודים תמימים היו, שומרי תורה ומצוות, ומה להם וללבנה המתגאה בלבנינותה או לצרצר המזמר ומרקד תדיר, ודעתו כנראה זחוחה עליו משום שמשוררים שרים עליו. אולם משיצאו מבין שבילי השדות והאופק השתחוה לעומתם בקידה כיאות, התחילו זאטוטי בתים להציץ כאילו מתוך האדמה, אלא שהבתים הללו מרוחקים היו מאד מהלך כמה וכמה פרסאות, ואף האיש הלזה שהיה נותן ברגע זה יותר מחומש מממונו עבור הרחה אחת של טבק – לא העיז לעכב את העגלה על נוסעיה על מנת לגשת לכפר ולחפש חופן קטן של טבק שאולי ימצא ואולי גם לא יימצא, ואזי נמצא מפסיד זמנם של אחרים ועושה עצמו ללעג ולקלס בעיני הבריות.

נטל האיש הזה את עיניו בידיו, נתן בהם את כל חיותו ותר אחרי מישוהו ובלבו התפלל לשמים שיזמין לו טבק להרחה אחת בלבד. עד שהוא מבקש והנה נתגלה לנגד עיניו איכר ההולך אחרי מחרשתו, והאיכר – מהלך כמה מאות מטרים מדרך המלך.

איכר – משמעו – טבק. אמנם ספק הוא, שמא טבק לעישון שמא טבק להרחה, אולם כיון שזה ענין של פיקוח נפש ממש, הרי ספיקו לחומרא. לבש האיש הלזה עוז בנפשו ופנה אל בעל העגלה:

— אדוני ואישי, הואיל נא בטובך לעצור לרגע את העגלה ואני אקפוץ, כחץ מקשת אטוסה לקראת האיכר החורש אשר לפנינו והוא בודאי יעניק לי מאמתחתו, אמתחת הטבק אשר לו, ואני מבטיח לך כי כל הענין הזה לא יקח אלא רגעים ספורים, שכן יודע אני ערכה של שעה בשביל האדם הנמצא בדרך כמה שעות, עיף ויגע.

חשש העגלון בלבו: אי לו לאותו אדם הנותן נפשו בכפו ומבקש נדבות למען השבע רצונו של יצר הרע, הכי אין זה מעשי היצר לכוף על אדם לרוץ לקראת אחד ערל? היום הוא מריצו לקצת טבאק, למחר הוא עלול להריצו לעבירה גדולה. אלא שהעגלון רק הרחרר בדבר זה ולא השמיע לאוזניו ולא לאזניהם של האחרים, אלא אמר למבקש:

— אדוני, בודאי יקר אתה לי כיון שפרנסתי עליך ועל שכמותך, אלא מה אעשה והדרך ירטה עלי, וגם הנוסעים מאיצים בי לאמור: עשה דרכך במהרה, כי כבר נמאסה עלינו הישיבה בעגלה, ואני מבין לרוחם ואיך אעצור את העגלה למשך זמן ממושך עד שתלך ותחזור ועד שישכים האיכר וכו' וכו'.

התחיל האיש הזה להתחנן לפני העגלון ולפני הנוסעים גם יחד: שמעוני רבותי, וכי לא אירע לכם פעם שהייתם זקוקים לרחמים של אחרים? יודע אני כי לא טוב הדבר אשר אני עושה, אולם הרי אין עבירה בדבר ולמה לי לענות את נפשי עוד כמה וכמה שעות עד שנגיע לסווייר, הואילו נא והרשו לי לעכב אתכם לכמה דקות ולבקש קצת טבק מהאיכר הזה שהנכם רואים זה מקרוב הולך אחר מחרשתו.

נמנו ביניהם לרחם על האיש הזה. נעצרה העגלה והאיש קפץ בזריזות גדולה ורץ לעבר האיכר.

רץ האיש הזה בכל כוחו לעבר האיכר, והאיכר בראותו איש רץ אליו ריצה דחופה, עצר בעד סוסו, תקע את שוטו בתוך מגפו, ניקה את חוטמו בתרועה הוגנת, תיקן את שולי שפמו הצהוב ועמד ליד מחרשתו, מצפה מה יאמר האיש הזה.

משראה שהאיש הזה אינו אלא יהודי מבוהל, נחה דעתו, כיון שידע שאין זה נוגע לו ולמשפחתו. בכל זאת לא המשיך לחרוש אלא המתין עד שהגיע האיש המיוגע והמיוזע קרוב אליו ונעץ בו מבטי תמהון ארוכים.

— רחימאי, נענה האיש והוא כולו מזיע ומרטיט מחמת הריצה, שמא יש לך קצת טבק להרחה ולו הרחה אחת שכן שכחתי את קופסת הטבאק שלי בבית וזה לי כמה שעות של נסיעה ממש בכליון הנפש, כי מאד אני צמוד להרחה זו, ואני מוכן לשלם לך כאשר תבקש.

לא פתח האיכר את פיו, אלא משמש בידיו בכיסו, מצמצץ בעיניו והסתכל ביהודי הזה שעומד לפניו כעני בפתח ומבקש נדבה, ובעיניו התלקח ניצוץ של צחוק, איני יודע אם צחוק או לעג או שניהם ביחד, מכל מקום עדיין לא התחיל לדבר האיכר הזה, אלא החזיק ידיו זה בזה והביט ישר לתוך עיניו של היהודי. הביט בו כאילו לא ראה פני יהודי מימיו או כאילו רצה להטביע במוחו קלסתר פניו של יהודי זה.

היהודי כבר החל לפחד, מי יודע מה בלבו של האיכר, פתח שוב ואמר:

— יודע אני שיש לך טבק להרחה ולמה אינך נותן לי. הקשה בעיניך קמצוץ אחד קטן של טבק?

פתח האיכר את פיו ושאל את היהודי:

— מנין אתה?

— מקמלישוק, ענה היהודי, אף שלא הבין למה באה שאלה זו ואיזה ענין יש לה, ולטבק שהוא מבקש.

— ומה אתה עושה כאן, על ידי, המשיך האיכר לשאול.

— נוסע אני לסוויר לרגל ענינים.

— ואתה לבדך נוסע ואין עמך עוד נוסעים?

— יש ויש, רחימאי, ממחר האיש לענות, כיון שנזכר שכל הנוסעים מצפים לשובו בקוצר רוח – עגלה מלאה מלבד העגלון בעצמו.

— וכמה הם כל הנוסעים מלבד העגלון?

— ששה נוסעים. תמה עוד יותר היהודי על שאלות האיכר.

— ש-ש-ה נוסעים מלבד העגלון, אי, אי, אי, ששה נוסעים ממחרים למחוז חפצם, ואתה עצרת בעדם כדי שתוכל לקבל ממני קצת טבק להרחה, והנה הם כולם מחכים לך, כולם וגם העגלון שזוהי פרנסתו, על מנת שתוכל להשביע את החשק שלך, אי, אי, אי...

— רחימאי, רצה היהודי לפתוח שוב בבקשתו, אבל האיכר הפסיקו ואמר לו בחיוך מלבב:

— אם רחימאי אני או לא אינני יודע, אולם טבק לא תקבל ממני, ושמא תאמר כי אין לי – הוציא מכיסו ארנק גדול של טבק הרחה שריחו החריף מילא מיד את האויר שבינו לבין היהודי, והאויר נכנס לנחיריו של היהודי התאב ודגדג בהם עד כדי חלישות הדעת.

— הנה יש לי ארנק שלם של טבק. ושמא תאמר כילי אני, הנה מה שאראה לך:

לקח האיכר קומץ של טבק ופיזר על פני הרוח, אלא שהוא הסתובב וגבו אל האיש כדי שהרוח לא יביא אף את ריחו של הטבק אל האיש שהתמכר ליצרו, שוב הפנה את ראשו וכל פניו האיכריים מחייכים עד ששפמו הגיע לריסי עיניו, ושוב הסתובב הוציא קומץ טבק ופיזרו לרוח; שוב הסתכל ביהודי ההמום והמשיך לחייך:

— ללמדך יהודי רחימאי, שאיני כילי ואילו היית עובר על ידי או סתם מבקש ממני טבק, הייתי בחפץ לב מעניק לך לא קומץ אחד אלא שניים ושלשה קמצים שלמים, עכשיו שראיתי אותך בקלקלתך, כיצד יצר הרע הביאך עד הלום, לעכב הרבה נוסעים בגלל החשק בלבד – לא תקבל ממני כלום. ברח לך למקומך!

— חזר אותו יהודי אל העגלה בפחי נפש.

*

אם תרצו, הרי סיפור זה מסוגל להעלות חיוך על השפתיים.

ואם תרצו, מסוגל ספור זה להשכיך תוגה בלב.

הכל לפי האדם שיקראנו.

המודיע. יד' תשרי תשכ"ב

נר לדוד - גליון 37

כו' אלול תשע"ט

ערב ראש השנה תש"פ

סלח נא

א לוקינו ואלוקי אבותינו —

ברחבי עולמך עומדים כעת בניך ודופקים בדמעותיהם על שערי הרחמים. בתשובה, בתפילה ובצעקה הם באים אליך, מפרטים חטאיהם כי רבו ומבקשים סליחתך.

אכן, חטאו בניך והלכו אתך בקרי אולם הם קבלו כבר שבע על חטאותיהם. טרם הגלידו פצעייהם, עוד לא שותקה אנחת האלמנה, טרם נתיבשו דמעות היתומים, פרח צעיר מבלבל על קברות בניך בחירך.

סלח נא לעוון העם הזה כגודל רחמך וכגודל יסוריו. בין יתר התפלות, התחינות, הבקשות והדמעות, תבואנה לפניך גם תפלות בניך שוכני ארץ הקודש שעינך עליה מראשית השנה ועד אחרית השנה. ארץ אשר עפרה – עפרות זהב, אבניה – שוהם, עציה – בושם ואוירה – ריח-ניחוח. ואשר מי כמוך יודע אהבתנו אליה הבוערת בקרבנו מאז גורשנו ממנה בעונותינו ואשר מי כמוך יודע ערגתנו וכיסופינו לראות את פניה, לנשק את עפרה, לחיות או למות בה. שמחתנו לא היתה שלמה, ביתנו לא היה שלם, חתנינו וכלותינו הזכירה ברגעיהם המאושרים ביותר ואוקיינוסי דמעות נשתפכו מעינינו על שממותיה והריסותיה ועל שטרם זכינו שתשוב ותאיר אורך עליה. והיה כי תבוא תפילת בניך שוכני ארץ הקודש וראית והנה היא מהוה כולה דמע, והנה היא עטופה צער צורב, והנה היגון אופף אותה.

והרינו באים, אבינו שבשמים ומתנים לפניך מרי שיחנו, אם זכינו – כבן לפני אביו, ואם חס ושלום לא זכינו – כעבד המוכה לפני אדונו הרחום.

ידענו, כי בחירך משיח השם מתדפק על דלת ביתנו, אולם מה נעשה ועקב הגלות המר והנמהר ניטמטם לבנו, כבדו אזינונו משמוע ומוחנו דל מהבין, ובמקום להאזין לפעמיו, שומעים אנו את צעדי השטן המרקד ברחובותינו ומתנקם בנו באכזריות. פתחנו את הדלת, והנה גרם החטא ויבוא השטן ויביא אתו כל כלי רשע, ויביא לביתנו צחוק לא-לנו, חוקים לא שערם אבותינו, שפה שאותיותיה קודש ודיבורה התהום שבחול.

ואנו חוששים מאד, כי בנינו היקרים, ילדי טיפוחינו, ששמרנו אותם כבבת עינינו למענך אבינו שבשמים, למען שמך הקדוש ותורתך הנצחית – יתפשו על ידי משרתיו עושי רצונו ויבולע להם חס ושלום, ואתה יודע, כי אין לנו אלא ילדינו, ובלעדך מי יזכיר את שמך בטהרה כאשר הזכירו אבותינו ואבות אבותינו מאברהם אבינו ועד היום. מפחדים אנו שמא לא יכירו ילדינו, כי הגאולה הגדולה האמיתית עומדת אחר כתלנו, מאחר וצחוקו של השטן מלגלג להם, קורא אחריהם: עלה קרח! מאחר והשטן רוקד ברחובות העיר במצלתיים וכלי שיר, מסנוור את העינים בת"ק מיני אורות, משמיע להם דברי הבל מתובלים בדבש, מכניס לתוכם ארס אפוף שירה.

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

שורות חרישיות

— — — **הַאֲתָמוּל יֵצֵא מִבֵּיתִי, בְּדַפִּיקָה בְּדִלְתָּ.**

אֵלָּא שְׁאֵת רִיחוֹ לֹא לָקַח אֶתּוֹ. וְהוּא נִשְׁאַר
מִהָבִיל בְּחֻלָּל בֵּיתִי, מַעֲיֵק עַל הַנְּשִׁימָה, מְגֵרָה
וּמְחִיךְ:

— עוֹד קֶצֶת, וְהַיּוֹם יִהְיֶה לַעֲמִיתִי, שְׁנִינוּ
נִתְרוֹמֵם בְּחֻלָּל חֵייד וְנַעֲיֵב עַל הַיּוֹם הַחֲדָשׁ,
וְכֵכָּה זֶה יִמָּשֵׁךְ עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר לָךְ הַיּוֹם, רַק
אֲתָמוּלִים, מְעוּבָשִׁים — אִם תִּרְצֶה, מְחִיכִים —
אִם תִּרְצֶה, מְלֵאֵי גַעְגּוּעִים וּמִתְרַפָּסִים אֶחָד עַל
הַשָּׁנִי.

כִּכָּה דוֹפֶקֶת הַדִּלְתָּ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ. וּבִטְרֵם
יָבוֹא הַיּוֹם הַחֲדָשׁ נִתְּלָה רִיחוֹ שֶׁל הַאֲתָמוּל
וּמְחִינִק אוֹתוֹ.

וְאֲנִי הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי כְּשִׁרִיחוֹת שֶׁל אֲלָפִי
אֲתָמוּלִים מְלֵוִים אוֹתִי.

יֵשׁ וְהוּא נוֹדֵף בְּשֵׁם, וְאֲנִי נִזְכָּר עַל יַד שֶׁהִשְׁטָה
אֵלַי וְאֲנִי מִלֵּאֲתִיָּה תִקּוּוֹת, אוֹ עֵין שֶׁקִּרְצָה לִי
וְאֲנִי הִבִּינוֹתִי בְקִשְׁתָּהּ. אוֹלָם יֵשׁ וְרִיחַ שֶׁל
עֶבֶשׁ מִסְחָרֵר אֶת רֹאשִׁי, אִזּוֹ יוֹדֵעַ אֲנִי כִּי
אֲתָמוּל זֶה מֵת, אֲנִי עֲצָמִי הַלְבָּשְׁתִּיו תְּכָרִיכִים
וְשִׁלַּחְתִּיו לְקִבְרָ לֹלֵא הֶסֶפֶד, אוֹלָם הֵם קָמִים
מִקְבָּרָם, בָּאִים אֵלַי וּמְסַפְּרִים לִי כִּי אֶת
הַאֲתָמוּל אֵי אֶפְשָׁר לְהַמִּית. אֶפְשָׁר לְקַבֵּר
אוֹתוֹ, לְשַׁלַּח מִמֶּנּוּ, לְהַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זְוִית וּלְתַת
לוֹ לְהִבְאִישׁ מִחֹסֶר מַעַשׂ —

אוֹלָם הוּא תָּמִיד יִשְׁאִיר רִיחוֹ בְּבֵיתְךָ עַד אֲשֶׁר
תַּעֲזֹב אֶת בֵּיתְךָ לַצִּמְתוֹת, וְהוּא יִלָּךְ אַחֲרֶיךָ
וְיִסְפִּיד אוֹתְךָ, לֵאמֹר:

— — — אוֹי לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁאֲתָמוּלִים דּוֹמָמִים
שָׁלוּ — קִבְּרוּהוּ.

בית יעקב, גליון 17

רחם עלינו, אל-הרחמים, ופקח עינים מסונוורות
למען יראו את אורך ואמיתך, תן לתועים אזנים
לשמוע את צעדי מלך המשיח המתקרב לארצנו
והריהו מאתנו כמטחוי קשת בלבד! תן להם בינה
להבין, כי אור זה – ברק יריה שמימית, ששירה זו
– ארס בה. ידעו נא, כי בלעדיך – תוהו וכי דברך
מחיה.

כולם יבואו היום לפניך, אלו שהתגעגעו אליו
ואלה ששכחוך במשך השנה.

רחם נא על אלה התועים. ידענו, כי הם הכעיסו
אותך, אולם הקנאה, התאוה והכבוד הם אלו
שהיו בעוכריהם.

סלח נא שגגתם בחשבם, כי אדמת ארץ הקודש –
עפר היא. כי אבניה – אבן, כי עציה – עצים וכי
אוירה – רוח הוא.

סלח נא עוונם בחשבם את השקר לאמת, את
המכוער – ליופי, את הטמא לטהור, לא הם אשר
חשבו את זאת, השטן היה בעוכריהם, הוא אשר
מרקד בינינו, מרחק את הקרובים, מסית ומדיח
ומרחיק את בניך מלעבדך בלב שלם, מלהבין דברי
תורתך הקדושה, ועל ידי כך להבין את דרכך ואת
דרך בניך הנאמנים לך עד הרגע האחרון. קרבם,
ברכם, טהרם, רחמם, ועל ידי כך תאיר להם את
הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. פקח
עיניהם ויראו את שכינתך המנהמת כיונה על
חורבות ירושלים, פקח אזניהם וישמעו את דבריך
הנשמעים ושלא נפסקו חס ושלוש אף פעם
מלהישמע בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות בארץ
פזורינו ועל אחת כמה וכמה בארץ הקודש.

והיה כי ישמעו את דברי אלוקים חיים מפורש
יוצאים מפי בניך הנאמנים, ותיכנס אהבתם בלבם,
אהבת אח לאחיו, ועל ידי הבינה בדבריך יבינו גם
את קדושת בניך ואת קדושתם הם, ועל ידי כך
יתעלו, יתקדשו ויתרוממו, ויעלו את תפילותיהם
בין שאר תפלות בניך אל כסא כבודך ויעטרו
עטרה לראשך ויתנו לך כתר מלוכה. ואז: וידע כל
פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו
ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקינו מלך
ומלכותו בכל משלה.

המודיע. כ"ט אלול תשי"ג

נר לדוד – גליון 38

ג' חשוון תש"פ

בס"ד

ימי חול המועד סוכות בשנת תשכ"ח היו חגיגיים במיוחד. היו אלו ימי חול המועד הראשונים בהם עלו המוני בית ישראל שוב אל הכותל המערבי, חדשים ספורים לאחר ששב לידים יהודיות. ההתרגשות והשמחה היו בשיאם, הדמעות זלגו כמים, והאווירה היתה מרוממת ונשגבת למעלה מכל דמיון.

*

הדמעות, בעטו ובלבו של ר' דוד זריצקי, באשר הן, אינן דמעות ערטילאיות. הדמעה היהודית, לדוד, הנה בהכרח חוליה אחת בשרשרת של דמעות יהודיות ששרשיה נטועים עוד בבריאת אדם הראשון, ועברה מדור לדור, בטוב וברע, בימי נחת ושלוה ובימי גלות ואסון, בימי בנין ובימי חורבן. דם התמצית הטהור של הדמעה היהודית אחת היא, בכל מקום ובכל עת ובכל מצב, עד ימות המשיח והגאולה השלמה.

את התגלמות הרגש העמוק הזה גילה הסופר בעת ריקוד ברחבת הכותל המערבי באותם ימי חול המועד, בעיניו של ידידו רבי שלום דוד הורביץ זצ"ל, מאנטוורפן, כשגילה אותו במפתיע רוקד לצידו. רבי שלום דוד, איש תלמיד חכם ואציל נפש, ששרשיו בפולין המפוארת שלפני המלחמה, עבר בגופו את זוועות המלחמה, ולאחריה הגיע לאנטוורפן, בלגיה, שם השקיע את כל מאודו בפעילות ציבורית במסגרת "אגודת ישראל", שלימים עמד בראשה. בכינוסי הוועד הפועל העולמי של אגודת ישראל, בה היה פעיל גם ר' דוד זריצקי, נוצרה הידידות ביניהם.

הדמעה החמה, בה הבחין הסופר בעודה מבצבצת מעיניו של רבי שלום דוד, הציתה בלבו התרגשות גדולה אותה ביטא כדרכו במאמר הנפלא שלפניכם.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

דמעת האושר

אין לך כברת ארץ בכל רחבי תבל שלא נרטבה בדמעותיהם של יהודים. אדמות אלה ספגו את הדמעות, הנצו פרח וגמלו שקדים – דורות רבים של יהודים עקשים, קשי-עורף המסרבים למות, הפונים עורף לכל שכל אנושי וממשיכים לחיות בתופעה פרדוכסלית, כמשהו ששום היסטוריון יהודי ולא יהודי לא הצליח להסביר זאת בספריו.

אולם כשם שהאוקיינוס הוא המקור לכל המים והנהרות שבעולם, ממנו שואבים העננים את מימיהם, אליו זורמים וממנו יוצאים הנהרות – כך הפכה ארץ הקודש למקור הדמעות של העם היהודי, ולא זו בלבד שממנה שאבו כל העיניים את הדמעות האופייניות לכל עין של יהודי, אלא שבה התרכזו גם הנסיבות לדמע, לבכי, לצער ולתקווה.

כי דמעות ללא תקווה – אינן מטייבות את הקרקע היהודית באשר היא, אינן חודרות למעמקי הדורות הבאים ואינן מצליחות להעלות את הניצוצות הקדושים התועים בעולם הטומאה הרודף את היהדות כולה ביחד ואת כל יהודי בנפרד – ברדיפה שונה מזו של הרדיפה את היהודי האחר.

משום כך שונות הדמעות היהודיות מכל דמעה אחרת. אפשר להכיר בהן בין זרמי הדמעות השונים, כשם שמכירים בזרם הגולף ('גולף שטרום') החם בתוך האוקיינוס הענקי, הן חמות יותר, דמעתיות יותר, אין הן מבכות ואינן קובלות – ברובן המכריע, אין הן כואבות את כאב המכה שהונחתה על גופו של היהודי, הן בזות להשפלה שאין עמה ירידה ברוחניות, אין הן יורדות כדי להקל על האדם היהודי המוכה והפצוע והשותת דם במשך אלפי שנים, הן באות, כאמור, לטייב את הנפש, להכשירה לקראת החרישה המשיחית ולאחריה – לקראת הזריעה המשיחית, ולאחריה לקראת הצמיחה המשיחית שצריכה היתה כבר להיות היום, ונדחתה לשעה קלה.

וכשאתה רואה יהודי בוכה, אם הוא זקן מופלג שהדמעות חרשו את פניו והצמיחו אורה של ערב שבת בין השמשות, או דמעותיו של צעיר – שהן מקלחות עדיין על פני השטח הרענן, המרטיט מפגיעה קלה בלבד וטרם מצאו את דרכן אל הפנימיות היהודית הקשוחה, זקופת הגו הרוחני, או שמא של אם המכבסת חיתולי ילדיה בדמעות של אם יהודיה, המלמדת את תינוקה לבכות כדבעי למיהוי, לבל תיפול דמעה אחת לכף הקלע האיני-יהודי, המורשה את דמעתה לבתה ולכלתה, כפי שהיא קבלתה מאמא ומסבתא שלה – טהורה, מלאת הוד יהודי קדום, ללא פגימה כלשהי, זקנה המוליכה את דמעתה אלי קברה.

— וכשאתה רואה את היהודים הללו בוכים, אתה יודע שדמעה זו היא צאצא ישיר מדמעתו הגדולה של אדם הראשון כשגורש מגן העדן, הדמעה שהיתה כולה כאב מהול בתקוה, כיון שגן העדן לא נסגר בעדו לחלוטין, אלא חרב המתהפכת שומרת עליו, חרב המתהפכת אינה ניצבת בלהב שלה מול פני הניגשים אל שערי גן העדן, פעמים שהלהב הופך את פניו כלפי הצד האחר, ואז צצה ועולה התקוה להיכנס שוב לשערי גן העדן.

כי היהודי הבוכה יודע כי דמעתו קשורה לתאומתה בנאד הדמעות של מעלה, וכשם שהמים התחתונים סוערים וגועשים ואינם משלימים, זה קרוב לששת אלפים שנה, על שהפרידו בינם לבין המים העליונים, כך הדמעה היהודית סוערת ורוגשת על שעדיין לא הגיע הזמן שיקשרו אותה עם תאומתה שלמעלה. ושניהן ביחד בודאי היו מקרבים את המשיח אלינו.

וכשאתה רואה יהודי קם פתאום מכסאו, ואתה מסתכל והנה פניו נשארו מוארים באור של אושר בלתי מובן לך, והנה מבצבצת ועולה הדמעה ממעמקי עיניו, אינך צריך לשאול מנין לו, ולמה, ולשם מה, ומהי כתובתה של הדמעה הזו, וכיצד זה עלה בידו של אותו יהודי נרדף, התלוי על כל עץ שברחוב הלא-יהודי, הטבוע בכל מימי העולם, המגורש מכל ארץ המכבדת את עצמה, השנאוי והמשוקץ – למהול את דמעתו באשרו ואת אושרו בדמעתו, כיון שהמקור ממנו שואבת הדמעה היהודית את חיוניותה – היא ממקור המים החיים אשר לא פסקו לנבוע מנהרות גן העדן, וכי היהודי הזה עדיין לא ניתק אף לרגע את מגעו היומיומי עם גן העדן, ועץ הדעת אינו נוטר לו איבה על שאכל מפריו, ועץ החיים אשר בתוך הגן מעניק לו את נצחיותו מדור לדור, מן המוות אל המוות, מן הייסורים אל הייסורים. מקור הדמעות המשתרע על פני כל היבשות והמקיף – שלא כמימי העולם – את כל פני האדמה – מחזיק את היהודי לכל יטבע.

והוא מאושר, היהודי הזה, כאשר הוא קם פתאום מכסאו, או ממיטתו או מסדנתו – ופניו המוארים באורם של דורות חצובים בסלע היסורים – מתכסים בדוק של אושר, ומתוך האושר הזה מבצבצת הדמעה, שהיא כולה תקוה, שהיא שלו ושל חברו ושל צאצאיו עד סוף כל הדורות, כשם שהנשמה היא שלו, וכשם שיש קשר ישיר בין כל נשמות ישראל שעמדו תחת הר סיני, כך יש קשר ישיר בין כל דמעות ישראל, שנידלו ממעמקי היסורים של כל אחד, זה שבכה באושרו בטרם הועלה לגרדום, וזה שבכה באושרו כשחיבק את עפר קברו, או המאושר מכולם – שנרמס והיזה מדמו במקום שדרכו עליו רגלי הכהנים והנביאים – בארץ הקודש – עם זה שהוזיל דמעה מתביישת באושרה כשהוביל את בנו יחידו לחופה יהודית, עם דמעה זו שנפלה מעינים מאושרות של אם יהודיה, כששמעה לראשונה את בנה ממלמל :

”תורה ציוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב”.

הואיל ומקורן אחד הוא – גן העדן ממנו גורש האדם, ועל סף הגן, כשלהט החרב המתהפכת האיר בברקו את צעדיו הראשונים של האדם ואשתו – נפלה גם הדמעה הראשונה, והיא אשר משתוקקת תמיד לחזור לאותו מקום ממנו יצאה, לדפוק על השער ולבקש:

— חזרתי, רבש"ע, על פני כל העולם, עברתי את כל הימים ואת כל הנהרות, טיפסתי על פני כל ההרים הגבוהים, ירדתי עד למעמקי אדמתך, חזרתי על פני כל העמים והמדינות, ביקשתי בכל השפות המדוברות והמהורהרות – ולא מצאתי מקום ולא זמן ולא אדם – שיבקש את קרובי או שישכחם, לפחות, להרשות להתקיים בדמעה יהודית, אף אחד אינו רוצה להודות בקיומי, אף אחד אינו מודה שיש לי קשר עם דמעה של אדם. הם כופרים באושר המהולל בי.

ואני מבקשת – אני, הדמעה היהודית, לחזור אליך. כי מלאה הסאה.

אולי שמעתם כבר כיצד המפתח הגדול נתחב לתוך חור המנעול הענקי? האם לא? חבל. כי המפתח כבר נמצא בחור המנעול, יש רק לסובב אותו פעם או פעמיים ואז יפתח השער בפני הדמעה היהודית.

למה פתאום מבצבצת ועולה מולי דמותו של היהודי הזה שרקד בחולו של מועד האחרון ודמעתו על לחיו?

אמרתי אני בלבי: הנה לפניך יהודי אשר לו דמעה מאושרת והוא לא ידע עליה בהיותו בגלות, במחנות המוות. מתי זכה לדמעה כזאת? מתי ראה את דמעתו כשהיא רוקדת ביחד עמו במעגל הענקי שליד הכותל המערבי?

אולי לא הבחין כיצד מתגלגלת הדמעה ונופלת על פניו המאושרים, אולי מרוב אושר לא הכיר באושרו, כשם שהעשיר הגדול אינו יודע כמה ממון יש לו, ראיתי במעגל הענקי את היהודי הזה והוא רוקד כשם שרקדו אבותיו כשעלו על המוקד.

ראיתי את היהודי הזה רוקד והוא אינו רואה כלום, אף את דמעתו לא ראה, אמרתי אני בלבי אולי היהודי הזה גם אינו מכיר באושרו וחובה עלי להעמידו על כך.

נכנסתי לתוך המעגל ורקדתי עמו, צפיתי ברגליו והנה הן שרות: 'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים'. חזיתי בידי שנתחבו לתוך ידיים של יהודים אחרים, ושמעתי שהן שרות: 'מאת ד' היתה זאת – היא נפלאות בעינינו', אחזתי בקפוטה שלו ותחבתי ידו באבנטו הרחב, ושמעתי כיצד הם מרקדים: 'כי הלבשוני בגדי ישע', אמרתי בודאי יהודי זה, זו לו הפעם הראשונה שהוא רוקד ליד הכותל, והריהו מקריב עכשיו את קרבנו הראשון, קרבן תודה, על שזכה להישרף באושוויץ, לצבור את עפרו ולבוא לכאן כדי לרקוד ליד הכותל.

נעצרתי על ידו והצצתי בפניו. בודאי, מוכר הוא לי, הרי זה ידידי רבי שלום דוד, והוא מאנטוורפן. למה פתאום, הרהרתי, ראיתי את פניו מבין אלפי הפנים שהתנועעו, בכו, רקדו מלאי אושר באותו לילה של חול המועד ליד הכותל, אין זה אלא משום שדמעתו היתה שקטה כל כך, ללא שום בכי לא בפניו ולא בעיניו.

עצרתי בעדו ואמרתי לו, רבי שלום רחימאי, מנין לך דמעה יפה זו שאני רואה בעיניך והיא מתגלגלת ויורדת על פניך המאושרים, והיא מתגלגלת מהתם לאדמת הכותל, שזה עכשיו פינוה לאחר כאלפיים שנה. הרי בחוץ לארץ, אף באנטוורפן שהיא קהילה יהודית שלמה בשלימותה אינם רואים דמעה זו שאינה בכיינית, שאינה מהולה בטיפונת קטנה של מים, אלא כולה דמעה מצאצאי הדמעות של אדם הראשון בעמדו על סף גן העדן, וכפי שביארנו לעיל.

נעצר רבי שלום מאנטוורפן והסתכל בי כולי, 'וכי בוכה אני', אמר לי בתמהון רב, 'וכי למה אבכה, לאחר שזכיתי באושר אשר כזה', אומר הוא לי, ואני ראיתי על פניו את הדמעות מתרבות והולכות, מרטיבות את הפנים, והוא אף אינו מנסה לנגבן, אלא שהוא לא הרגיש בכך, כיון שדמעה זו וחברותיה לפניה ואחריה לא נבעו מאותו מקור שכל הדמעות נובעות ממנו, אלא שהוא, רבי שלום הורביץ הגיע לשיא האושר שציפה לו, דמעה זו – לא הכבשן בטרבלינקה מצא אותה, לא ההליכה על פני כבישים מושלגים יחף, רעב עד מוות בצפייה שכל רגע הוא האחרון בחייו, לא השכול והיתמות, הצליחו למצותה ממנו, מלשד עצמותיו.

אלא הרגעים הללו ליד הכותל, כאחד בין האלפים שרקדו ליד הכותל אותו ערב בחולו של מועד. והוא המשיך להתנועע בין הרוקדים והדמעות המשיכו לרדת. לאט לאט, בכוונה עצומה, ירדו הדמעות מעיניו, הרוח הקלילה שנתקדשה גם היא לפני בואה לכותל, שטבלה בים התכלת הירושלמי ליקקה אותן אחת לאחת, הוא לא שר, כפי הנראה לא נשאר לו מקום למשהו אחר מלבד דמעת האושר הזו שמילאה את כל ישותו, שכיסתה אותו כשם שהמים לים מכסים, הוא לא שר, לא הסתכל בשום דבר, עיניו הוזילו את הדמעות ונצמדו מפעם לפעם לאבני הכותל הענקיות, ואז נעו שפתיו, האם הוא ביקש, התפלל, סיפר משהו שאצר בקרבו במשך כל שנות חייו וחיכה לרגע גדול זה, האם הוא שיבח או הודה, או הפליט סתם מלים בלתי מובנות רק למקור נשמתו ויסוריו שעברו עליו.

וכשנסתיים הריקוד, נשאר ידידי רבי שלום עומד כשידי מושטות ואוחזות כאילו ידיים אחרות, רגליו לא רקדו, אולם ראיתי כי הוא עדיין ממשיך לרקוד, כשם שענינו לא בכו אולם הדמעות המשיכו לרדת. ואז נדמה לי שוב, כי אני שומע כיצד המפתח הגדול נתחב לתוך חור המנעול הענקי אשר בשער גן העדן שנסגר לפני חמשת אלפים שבע מאות, עשרים ושבע שנים וכמה שבועות וכמה שעות וכמה דקות.

בית יעקב. גליון 101 תשרי-חשון תשכ"ח

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"
לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

דבריהם — זכרונם

הכותרת אינה מעידה במקרה זה, כי להלן תבוא בקורת על ספר. אם כי ספר בשם כזה הופיע זה עכשיו ובכתבי שורות אלו מונח הוא לפני. אלא שבקבלי את החוברת הצנועה שלמחברה לא הספיק הכיסוי הדל אלא להוצאת סטנסיל בלבד, נזכרתי בכל אלה שדבריהם מובאים בחוברת זו ונזכרתי – ולבי המה עליהם.

— לשונות שהשמיעו דברי שפר, היאך עתה מלחכות את העפר!

אש לוחטת היא כולם. היא אכלה סביבם, ליחכה את הארציות, את הקשר לכל המגושם והגופני, ערטלה את האדם והלבישתהו מחלצות.

האש הזאת שנדלקה בכורו של ה"סבא" מנובהרדוק, להט אחר היה לה, אש שאין בה אלא אש בלבד ללא תערובת חום גשמי, ללא שמץ של מאוויים עצמיים. הכל היה כרוך אלי-על, הנעל אשר לבשו, לא נעל היתה, אלא חלק מן העבודה שעבדו על עצמם במסגרת ה"לא קם ולא זע", לפיכך לא היה קיים שום הבדל בין נעל לבין ערדל, הרגליים תחובות היו בתוך הגוף, משום ששם מקומן, אולם מן השמים לא נגזר עליהן באלו נעליים ינעלו. עבודת השם היתה נעוצה בכל הליכה מהליכותיהם ובכל צעקה מצעקותיהם. צעקותיהם היו קולניות ביותר, למעשה הם הפחידו אנשים שלווים, וזכורני, כי לא פעם ולא פעמיים נבהלתי ממטתי כשצעקה מחרידה הקפיצה אותי. כעסתי, השכנים כולם כעסו על שעלה על דעתם של אנשים משונים אלה לבחור דוקא את בית הכנסת הסמוך לנו – למקום משכנה של הישיבה. אולם לאחר שהתבוננתי קימעא נודע לי, כי אין הם צועקים אלא למעני, וכי אלפי קולות בוקעים מתוך גרונם, התחלתי זאת פעם להסביר לאחד משכנינו, הוא נעץ בי מבט תוהה והפטיר:

— כבר תקף הנגע גם אותך?!

בס"ד

האש שליטה בכור ההיתוך הנובהרדוקאי ליחכה את שולי גלימתו של רבי דוד זריצקי ז"ל. היכרותו עם תורת נובהרדוק החלה כשפגש כמה מבניה שעברו ללמוד בישיבת ראדין, ונשבה בקסמם – בקסם של עבודתם המוסרית, במושגים של 'שבירת הרצון' ו'ביטול היש', 'מלחמת היצר', 'הפקרות' ו'אמיצות', בדרכי עבודתם ובלימוד המוסר שלהם שהיה מיוחד ובקול רעש גדול. פרק מיוחד הקדיש להם בספרו "למעלה מן השמש".

בהמשך פגש בהם בגלות סיביר, במצבים פיזיים ונפשיים קשים מנשוא. לימים אמר כי בסופו של דבר נוכח לראות כי תלמידי נובהרדוק היו המחושלים ביותר וכולם ללא יוצא מן הכלל שרדו את התופת, בלי פגע נפשי או רוחני.

היכרות זו הביאה אותו להתחקות אחר דמותו הנשגבת של מייסד השיטה – הסבא מנובהרדוק רבי יוסף יוזל הורביץ זצוק"ל.

במאמץ רב ליקט ואסף את החומר העובדתי על חייו המופלאים של הסבא, מהם ארג את ספרו המונומנטלי "גשר צר", המתאר בשפתו העשירה את נבכי חייו ותהפוכותיהם, מהם צמחה ופרחה התנועה הקדושה הזאת בכל רחבי פולניה של אותה התקופה.

ב"ז כסלו ימלאו מאה שנה להסתלקותו של הסבא קדישא מנובהרדוק, זכותו תגן עלינו. לזכרו הטהור מוקדש גליונו.

*

בשנת תש"כ הדפיס הגאון רבי בן ציון ברוך זצ"ל ראש ישיבת "בית יוסף -נובהרדוק" בירושלים, חוברת קטנה בה ליקט מדבריהם ומכתבם של גדולי תלמידי נובהרדוק, שרובם נרצחו בשואה.

חוברת זו ריגשה מאד את ר' דוד והציתה בו שוב את הגעגוע לעולם הנובהרדוקאי שכמעט ופס מן העולם. את רגשי לבו הביע במאמר שלפניכם. מאידך, הביע את התמרמרותו על הצורה הפשוטה בה יצאה החוברת לאור, ופנה בקריאה לציבור להירתם לכבודם של בעלי המוסר.

הראשון שנענה לקריאה זו היה הוא עצמו, ששב ועבר על הכתבים שנדפסו ואלו שעדיין לא, ודלה מתוכם פנינים יקרים, ושיחות חיזוק והתעוררות, וערך אותם בצורה נאותה, הדברים פורסמו בצורה מהודרת ומכובדת בספר "גילי אש" שי"ל בשנת תשל"ג.

בגליון שלבנו את קורות חייו של הסבא ועקרי שיטתו כפי שכתבתם הסופר בספרו "תורת המוסר".

בברכה

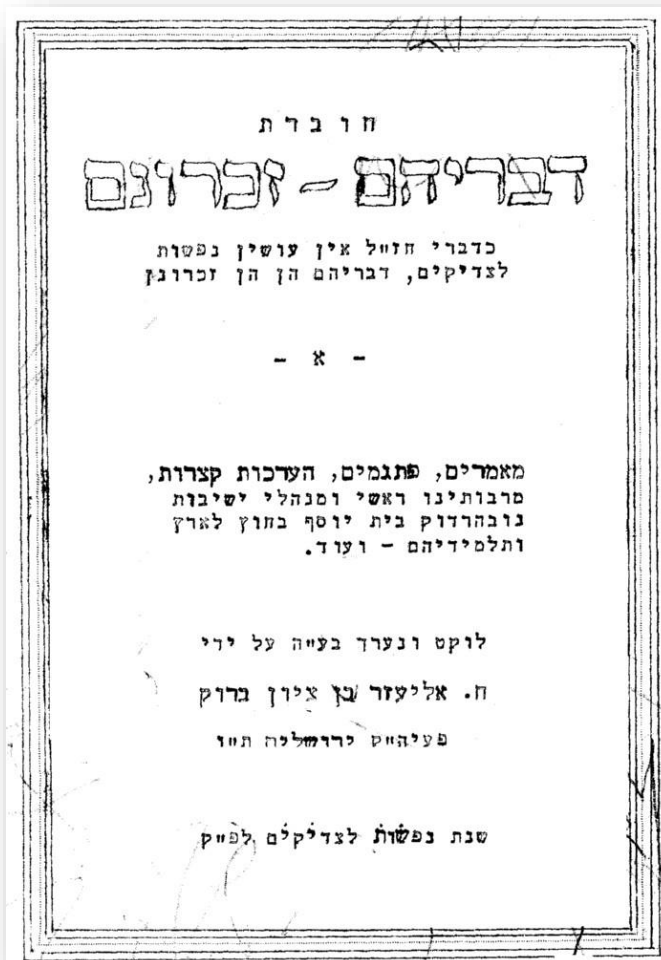
מערכת "נר לדוד"

מהלכים היו בריקנות שבבית המדרש, בוהים בעצמם ותוהים על אחרים כשם שאחרים תהו עליהם, הם לא היו בריות משונות, אכלו כאשר אוכלים אחרים – ובלבד כשהיה להם משהו על שולחנם העלוב, אלא מתהלכים היו אנה ואנה ומדברים עם עצמם ואל עצמם, משל מדברים הם עם מישהו אחר, מייסרים היו את עצמם כאילו ייסרו אחרים. נהוג אצלנו לייסר את עצמנו בחשאי ואת אחרים בפומבי, ואילו הם ייסרו את עצמם בפומבי ואת אחרים בחשאי, ולמה כך? משום שאדם מיטיב להכיר את עצמו יותר מאשר את כל אחד, והם במשך כל שנות חייהם למדו כיצד להכיר את עצמם.

אדם המכיר את עצמו לא יספיק לו הזמן לייסר את אחרים, אלא יקדיש כל זמנו להיטיב את דרכיו.

האש שהם הציתו בישיבות בפולין, והדבר עלה בידם למעלה מן המשוער, אש קודש היתה שהציתה רבבות רבבות לעבודת ה'. היה בדרכם משהו מן המיוחד ומן המוזר. מן המיוחד: משום שהם נטו מהדרך המקובלת של כל הישיבות, אצלם התאחדו כולם והיו לחטיבה אחת שפרצה כל הסכרים המקובלים, שלא התחשבה אלא עם בורא העולמים ותורתו בלבד, שלא לקחה בחשבון את הרחוב, הבית, המשפחה, העולם, ואת עצמם. "אם אי אפשר לעבור – מוכרחים לעבור", זו היתה סיסמתם, והם עברו דרך מכשולים גדולים, על פני ימים של יסורים, אולם הם פעלו גדולות ונצורות. הרחיבו רשת ישיבותיהם על פני כל פולין הליטאית והפולנית גליציאית.

עובדת היותם כאלה עזרה להם בכך שלא היה להם צורך להילחם עם מישהו, או במישהו. הם פילסו להם את הדרך בעזרת המלחמה עם עצמם. כל מי שבא במגע איתם, עמדו לפניו רק שתי ברירות, או להצטרף אליהם או לברוח מהם. להיות אדישים כלפיהם אי אפשר היה. כל מי שמוח בקדקדו ונפגש אתם רצה קודם כל להבין ממה הם מתפרנסים בחייהם הרוחניים מלאי הצעקה והטרוניות כלפי עצמם, ההפקרות הגשמית מצד אחד, וצבת הברזל המשמעתית בחיי התורה – מצד שני. ביטול עצמי עד הסוף, ממש עד דכדוכו של הגוף מצד אחד – ודרישה שנראית לכולם מופרזת ביותר כלפי הגוף המדוכדך והמיותר הזה – מצד שני.

וכל מי שהבין אותם, הצטרף אליהם לפעמים לא מתוך דעה שקולה, אלא משום שרצה פעם לטעום מחיים כאלה שאין בהם לא מרירות ולא מתיקות, אלא תשוקה אחת ויחידה – להיות בטל כלפי שמיא. יתכן ואצל רבים התעוררה הסקרנות כלפי ה"בורסה" שלהם או כלפי ההפקרות, יש ואחרים לקחו את זה כהפתקה רוחנית, לעבור את כל שלבי ההתעלות המוסרית, של "לא קם ולא זע", "בטחון בלי השתדלות", "בדידות" וכו', אולם רבים מאלה שנכנסו לפרדס זה רק משום סקרנות, נשארו בו מכוח התופעה הלוהטת שנפלה עליהם מבלי שישומו לב לכך, הם נצמדו לצעקה משום שהרגישו כי גם הם זקוקים לה, או שהיא מצטעקת מקרבם כשם שמצטעקת אנחה מעצמה מבלי שהאדם ידע ממנה.

ב.

היכן הם כעת?

היכן הן ישיבות נובהרדוק המפורסמות? למה אין אנו שומעים בלילות את צעקתם ואת בכייהם, ולמה אין אנו רואים אותם כשהם הולכים מעיר לעיר ובין לילה מוקמת בה ישיבה?

כיצד הם הקימו ישיבה בעיירה פלונית?

היו באים, או לפעמים היה בא יחיד בלבד, לעיירה. היה מכנס כמה נערים ומיד מתיישב עמם בבית המדרש ומתחיל ללמוד איתם דברי

תורת המוסר / הרב דוד זריצקי

רבי יוסף יוזל – הסבא מנובהרדוק

רבי יוסף יוזל הורביץ נולד בשנת תר"ח בעירה פלונגיאן – ליטא. אביו ר' שלמה זלמן שימש דיין בעיירה זו. הוא היה מחונן בכשרונות נעלים, אומץ-לב ועוז-רוח.

התחתן בגיל צעיר ולרגלי פטירת חותנו מיד אחרי חתונתו נפל עליו עול פרנסת כל משפחת חותנו, הוא נאלץ, איפוא, לנהל את חנות האריגים של חותנתו ובהיותו פיקח מאוד הצליח במסחרו.

בהיותו בממל לרגל מסחרו, נפגש ברחוב עם ר' ישראל סלנטר, שהזמינו לשיחה. אחרי כמה שיחות הושפע ר' יוזל כל כך, שעזב את מסחרו והחליט להתמסר כולו לחיי קודש. מיד נסע לכולל האברכים של ר' ישראל בקובנה ולמד במחיצתם של גדולי תלמידיו: ר' יצחק בלזר, ר' נפתלי אמסטרדם ואחרים. התמסר בכל מרצו ללימוד התורה והמוסר והגיע למדרגה עילאית.

כדי להגיע לדרגת השלימות הסתתר במקומות שונים, כדי שיוכל בבדידות לעבוד את ד' ולהשתלם בתורת המוסר. הוא הסתתר בבית כנסת בעירה קטנה ולאחר שהכירוהו ברח משם. לאחר פטירתה הפתאומית של אשתו – הסתגר למשך שנה וחצי בחדר ולא יצא מפתחו במשך כל אותו הזמן, את מזונו הוא קיבל דרך חורים בדלת, האחד למאכלי בשר והשני למאכלי חלב. רק לאחר שהלשינו עליו ה'משכילים' נאלץ לעזוב את החדר.

התחתן שנית והמשיך לחיות חיי פרישות, היה בא לביתו רק בערב שבת ובמשך כל השבוע ישב על התורה והעבודה. לאחר מכן פרש ליער וישב שם כשנתיים מבודד, ורק לאחר שיחות ממושכות עם רש"ז מקלם, עלה בידי האחרון להשפיע עליו שיצא לעולם להפיץ תורה ומוסר.

כבפרישותו כן גם בפעילותו היה קיצוני, והתמסר כולו למען הפצת התורה.

לפי בקשתו של ר' יצחק בלזר החל לייסד כוללי אברכים במקומות שונים. כאלה הוא יסד בנובהרדוק, שבלי, דוינסק, מינסק, ורשה, ברדיצ'וב, אודסה, לידא וז'טל. המוסדות הנ"ל עמדו תחת ראשותו של ר' יצחק, אולם הוא היה המבצע של כל הפעולות.

לאחר זמן קצר יסד הוא על דעת עצמו את ישיבתו הראשונה בנובהרדוק, ובמשך זמן קצר נתקבצו אליה כשלוש מאות בחור. בישיבה זו ובכל רשת הישיבות שלו הוא הנהיג את שיטתו המוסרית, קבע את לימוד המוסר בהתרחקות ובהתפעלות גדולה – כיסוד עיקרי ותלמידיו – כמוהו, הרבו להתבודד כדי להשתלם במלחמה עם עצמם.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ברח מנובהרדוק להומל וישיבתו עמו, ובאמצע מלחמת הדמים, הרעב, העוני, סכנת המוות והפרעות – יסד הוא ותלמידיו ישיבות כמעט בכל רחבי רוסיה, כגון: בברנוביץ', קיוב, חרקוב, ניזני-נובוגורוד, רוסטוב, צריצין, סרטוב, פבלוגרד, צרניגוב ועוד. מלבד רשת ענפה של ישיבות קטנות. מלבד זה עלה בידו – באמצע המהפכה הבולשביסטית, לקרב רחוקים ולהחזיר למוטב רבים שנשכחו עם זרם המהפכה.

בשנת תר"פ בהיותו בקיוב, פרצה מגיפה בעיר שלא פסחה גם על ישיבתו, הוא שימש את החולים עד שנפל גם הוא למשכב ונפטר ביום י"ז כסלו תר"פ.

אלוקים חיים. אז לא חשבו על בנינים גדולים בעלי אגפים, אז לא היה צורך בפנימיה ובאולמי אוכל, לא היה חשמל, ולא גז לבישול. בית המדרש מוכן היה, עזרת הנשים מוכנת היתה לקלוט כמה עשרות בחורים לשינה. קש אפשר היה להשיג בקלות ללא תמורה וגם שקים ריקים אפשר היה להשיג. הרי כל עירה רצתה בימים ההם שגם בה תשכון ישיבה. ככה הורכבה ה"פנימיה" והכל היה מוכן. אחר כך באו גם מספר נערים מהערים והכפרים הקרובים. בענין פרנסה לא היתה דאגה, האברך שהקים את הישיבה,

היה לוקח עשרה נערים אתו ויוצא לרחוב, מגיע לפתח בית, היה דופק בדלת ומשנפתחה הדלת היה מפטיר לעומת בעל או בעלת הבית: הנה הילד הזה יאכל אצלכם "יום", ונפנה והולך לו לבית השני מבלי לחכות לתשובה חיובית.

— הילדים בכו כשחזרו מ"יומם" הראשון, אולם התרגלו לכך, כל אחד נתן את לחמו בסבר פנים יפות.

כך הקימו ישיבות.

היום אין להקים ישיבה בצורה כזאת. כיום נוסעים ההורים עובר לביאת בנם לישיבה – כדי להיזכר אם אמנם הפנימיה ראויה לשמה, מה טעמו וטיבו של האוכל, ומה מראה פניו של ראש הישיבה, האם איננו מאלה שאינם יודעים מה נעשה ונשמע ברחוב, האם לא יזיק לבנם המפונק מזג האוויר בעיירה או בעיר פלונית. ובכלל הבן הוא חלש ומפונק ואינו מסוגל לסבול קשיי קליטה בישיבה. לפיכך בונים בנינים נהדרים, וילות על כל האביזרים המותרתיים.

לפיכך, אי אפשר כעת להקים ישיבה של נובהרדוקאים ששם ירוצו על פני הישיבה ויצעקו בקולי קולות: "לב טהור ברא לי אלוקים, א — וי, לב טהו — —" משום שצעקה מגרדת

תורת המוסר / הרב דוד זריצקי

הסבא מנובהרדוק – שיטתו

ר' יוזל היה מהפכני מטבעו ולא הלך בדרך הסלולה שחידשו אחרים. שיטתו באה לו מתוך מאבק עצום עם עצמו. היא היתה קיצונית ביותר. לפי דעתו אין הדורות שלנו מוכשרים ללכת בדרך של פשרה. כי ההולך בדרך זו אין לו סיכויים לעמוד בנסיונות האורבים לו על כל צעד. על בני העליה, איפוא, להשתחרר כליל מהשעבוד לרצונות ולתאוות, להפקיר את כל הנטיות הגופניות ושאיפות החיים החומריות, מבלי כל ויתורים ופשרות ולהתמסר לחיי תורה ורוח. על האדם לבחור אחת משתי אלה: או חיי העולם או חיי תורה. כדאי ללכת אחרי השליחות הגמורה מאשר לפסוח על שני הסעיפים ולנטות פעם לכאן ופעם לכאן.

הוא נטע בתלמידיו את שיטת ה'הפקרות', היינו שיפקירו את כל מאווייהם לשם התקדמות בעליה הרוחנית, יש לברוח מן העולם כדי לקנות את העולם. אין אומלל יותר מן האדם השקוע בתאוותו שכן אין הוא בן-חורין אף פעם.

הוא ותלמידיו שכחו לגמרי את עצמם, לא שמו לב לחזותם החיצונית, לא הקפידו על מזונותיהם ונוחיותם, ביטלו כל תענוגי החיים וידעו רק אחת: הדישה הרוחנית.

הם חתרו לקראת השתוות לגבי השבח והגנאי, הכבוד והבזיון, העושר והעוני, רוב תלמידיו הקדישו חייהם לתורה בלבד ולא משו ממנה אף בשעה של סכנת נפשות ממש, ולא זו בלבד, הוא החדיר בתלמידיו את המגמה להפקיר את עצמם למען הזולת, להפקיר את המעמד הרוחני שלהם לטובת המעמד הרוחני של אחרים. האדם חייב לזכות את הרבים אף אם הוא מופרע על ידי כך מלימוד התורה.

ר' יוזל חייב את מידת הבטחון עד הקצה האחרון. בטחון ללא השתדלות.

הוא חייב למגר את שלטון המידות על האדם מיסודן, לא להשאיר מהן כל נטיה ושורש. לשם שבירת מידת חמדת הממון, הפקירו תלמידיו את כל אשר להם בבחינת — "שלי שלך ושלך שלך", התלבשו בבגדי סחבות כדי למגר את מידת הגאווה, התאוה והכבוד וכו'.

סערת הנפש והרתחת רמ"ח האברים, ליותה את שיטתו המוסרית של ר' יוזל. בתפלה ובלימוד המוסר הגורם המכריע הוא — הסערה. בקולי קולות, מתוך אנחות שוברות לב וצעקות מעומק הלב — יגיע האדם לידי התרגשות, בכי, חרטה וצער, ומכאן — לתשובה.

את הגרון וגרון אבר עדין הוא, הוא עלול חס וחלילה לחלות... ובר מן דין, לב טהור הפך להיות מושג רלטיבי, כמעט כל אחד מבין את זה אחרת...

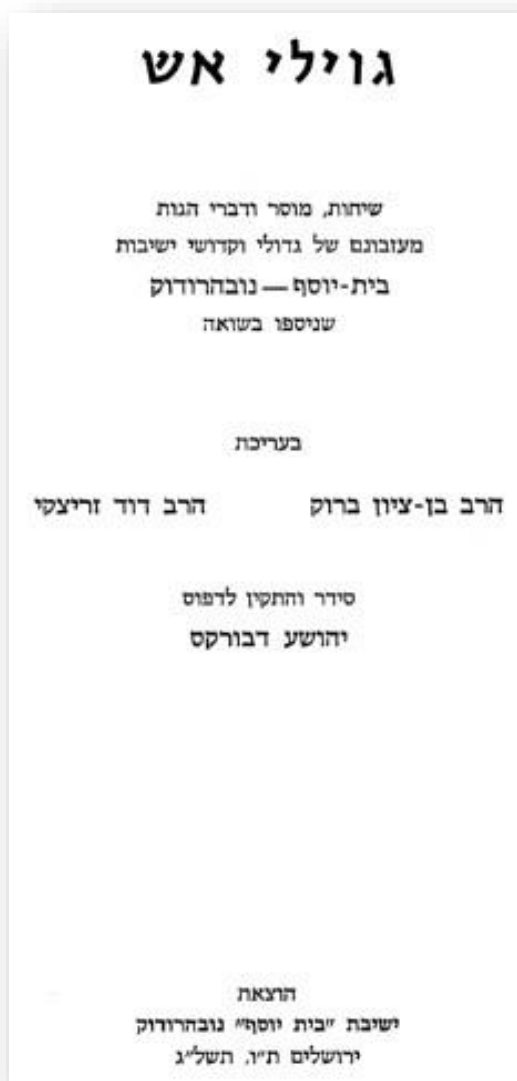
יש ישיבה נובהרדוקאית אחת בירושלים, אחת בתל אביב, אחת בניו-יורק ואחת ב...ליאון אשר בצרפת. המקום האחרון הוא באמת מתאים ביותר לרוחה של נובהרדוק, שכן הנובהרודקאים רצו תמיד להקים ישיבות דווקא במקומות מסוכנים ביותר. מלבד אלה אין כלום.

וגם באלה אינה נשמעת הצעקה הנובהרדוקאית מלאת הכאב והדמעה, מלאת הפאתוס וספוגת הדביקות. צעקה שאינה מצטעקת מן הגרון ומן הלב, אלא נופלת עליך ממש מן השמים וממעכת את ישותך, והנך מוצא עצמך מעורר על גבי רצפת העולם ומחכה שאיזו רגל תדרוך עליך. היום אין התבודדות כמו בשנים קדמוניות, היום אי אפשר להכיר בהם כפי שהכירו קודם.

— כפי שהכירו קודם, בעת שחיו ופעלו, צעקו ולמדו, בכו והתעלו אלה שדבריהם מוזכרים בחוברת הצנועה של הרב בן ציון ברוק מירושלים.
ג.

דבריהם של עשרים וששה גדולי מוסר אסף הרב המחבר. בחיבה ובהערצה, בכאב ובדמעות אסף אותם, מקצתם היו רבותיו ורובם חבריו. כולם אנשים שכמהו לשלימות, שלמדו ולימדו, ששימשו כל ימי חייהם סמל לצניעות שבצניעות, להוד שבקדושה ולתפארת שבמוסר. כנראה שלא היתה לו אפשרות לפרסם יותר ולכן אסף רק גרגרים מועטים לשם הצבת ציון לאלה שמסרו את נפשם מידי יום ביומו. הם אינם.

יצאה נשמתם בקדושה ובטהרה, מי במים ומי באש, מי ברעב ומי בצמא, מי בדבר ומי במגפה, מי בחניקה ומי בסקילה. רק מעטים מאד זכו למות ככל אדם, רובם המכריע הלכו לטבח ביחד עם תלמידיהם ועם כל בית ישראל בפולין וליטא. כל אחד מהם קידש שם שמים ברבים כמו שמספרים עדי ראייה, כל אחד התדבק ברגעיו האחרונים, לפני שהובל למוות – עם בוראו וקונו ועלה השמימה בסילודין, ונשארו דבריהם פורחים באויר עד היום. דבריהם – שלהבת י-ה, מלאי חרדת קודש והבנת החיים כפי

שתורת המוסר מלמדת אותנו. אין הם דברים שנאמרו כדי להבין מאמרי חז"ל, אלא כדי להבין את הנפש של האדם, את חייו, מחשבותיו, רגעיו הראשונים והאחרונים.

ואף אחד לא קם עד היום לאסוף את הפנינים הללו, פניני דמע ורטט נפשי עמוק – ולהגישם לנו, לנו המעוכים והנדרסים, לנו הנשכחים והמשכחים עצמם ביין הטיפשות היומיומית, לנו שכה זקוקים למלת מרפא ולמלת נחמה, כי אנו טבולים בים של שטות ומותרות, ברדיפה אחרי הריקנות – עד שנלאינו מנשוא דברים שיש בהם משום כאב נפשי ודאגה לעצמנו.

והנה התעורר הרב הגדול רבי בן ציון ברוק, ראש ישיבת בית יוסף בירושלים ולקח על עצמו את המשימה הכבידה הזאת, והגיש לנו את החוברת הצנועה. היא מודפסת בסטנסיל בלבד, אולם היא מאירה לנו כי חכינו עליה ולנו נשאר לחכות על הבאות אחריה.

— ולמה נישאר לחכות?

למה לא יקום ועד להפצת ספרי מוסר, שיעורר את הנדיבים בעם להתנדב למען פרסום ספרי גדולי המוסר שנרצחו בשנות השואה למען אשר נוכל להקים להם מצבה נאותה?

למה לא יקום ועד מגדולי התורה והמוסר בישראל ויקח עליו את המשימה הזאת?

בטוחני כי כל הנדיבים כעם יתנו, בחפץ לב למימוש משימה קדושה זו.

אולי יעזרו דברי המעטים להקמת הועד — והיה שכרי כפול מן השמים.

המודיע. י"ב חשון תש"כ

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"
לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

בס"ד
נר לדוד - גליון 40
טבת תש"פ

הניגון הסובב עולם

לרגל סיום המחזור השישי של הדף היומי

— — — כך יושב ר' ישראל, רכון קימעא, כיפתו מופשלת לו על פדחתו, עיניו נעוצות באותיות והוא לומד. בביתו, בבית המדרש, ב"שטיבל", בין לקוח ללקוח בבית המסחר, לאחר יום מפרך, כשכל אבריו כבדים עליו, בנסעו ברכבת, באוטובוס, או באניית הנוסעים הטרנסאטלנטית. פעמים הוא ממנהר, עיניו העייפות נסגרות אולם הרי לא יסיים את יומו ללא דף גמרא, הרי הוא לא יפגר אחרי מאות האלפים היושבים כמוהו רכונים על הגמרא, מי שמסוגל להתעמק ומי שאינו מסוגל אלא לעבור בפרוף על דברי חז"ל, מי שזוכה ללמוד בצוותא, לשמוע הסברים ולהביא הביתה לבני ביתו מהני מילי מעליותא ששמע ממגיד השיעור של ה"דף היומי" ומי שזמנו אינו מתיר לו תענוג זה והוא לומד לבדו, כשכל גופו מצומד, דבק ואחוז בדף הגמרא.

ראיתי אותם כבר בחזרם מעבודת הפרך במחנה, הגוף מפורק היה, לא נשאר בו חיות בשווה פרוטה, אולם עדיין המוח תוסס היה, נשאר יהודי עד הסוף, והוא נזכר בעויות של שמחה עילאית, כי היום לומדים את הדף היומי במסכת פלונית ועינים נצמדו זו לזו - - -

..אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה
אם טרם הצטרפת ללומדי ה"דף היומי", עשה זאת לקראת תחילת המחזור השביעי!

— אתה זוכר בעל-פה ולו שורה אחת, אימרא אחת, או מלה אחת בלבד מאותו הדף שמאות אלפים לומדים בו כעת....?

וברגע זה לא קינאו אלה שהלכו למות באלה היושבים ליד שולחן דשן עם משפחותיהם, כשאף שליח של מלאך המוות אינו מתדפק על לבם – שייסגר בפני החיים, אלא באלה שזכו לשבת ליד השולחן וללמוד דף גמרא בשקט, באותו ניגון שמן השמים הורידוהו וקטן יונק אותי עם חלב אמו, ואפילו מי שאינו מכיר בנגינה כלל – יודע בעל פה את הניגון הזה, והחי נותן אותו אל לבו, והחולה נתאנח בו ומי ששעתו הגיעה, מבקש מהשי"ת שניגון זה ילווהו לבית עולמו.

מבחר ספרי הרב דוד זריצקי
במכירה מיוחדת ונדירה

פרטים בעמ' אחרון

ומני אז, כשהוכרז על הדף היומי, הפך דף הגמרא ללחם חוקם של מאות אלפים, אצל אחדים הוא ארוחת הבוקר, הם לא יתיישבו ליד השולחן מבלי לסיים את הדף הזה, ומשום כך מתחיל אצלם היום כשעה לפני כולם, הוא ממחר בצינת הלילה, בסערה, בשלגים, בכפור, אינו נותן פתחון פה ליצר הרע של השינה המתוקה, של המיטה החמה, של הפחד מפני ההצטננות, של הריטון מצד בני ביתו כי "אין צורך דוקא להצטנן, אפשר ללמוד גם אחרי הצהריים, בין מנחה למעריב". הוא מכיר את עצמו, יודע את רגעיו ואת עתותיו, והוא ממחר ויצר הרע רץ אחריו ואינו מדביקו.

מני אז ועד היום,
 במלחמות ובפוגרומים,
 במצוקה ובשובע,
 בגירושים ובטלטולים
 דגברא, בעת משבר

**גדולי התורה ומאורי הדור קראו להצטרף לשורת לומדי ה"דף היומי"
 האם נמנה אתה כבר בין לגיון הלומדים?**

וביומא דפגרא וגם כשיש שמחות במשפחה – רץ לו היהודי הזה לביהמ"ד עם שחר והוא מקדים את השחר, כדי להספיק ללמוד את דף הגמרא, כי הוא יודע שביחד עם כל העם נדר נדר לאלוקי ישראל, שלא תשכח התורה מפיו ומפי זרעו, והוא שומר על נדרו זה.

ומני אז ועד היום מתמלאים בתי הכנסת ובתי המדרש אנשים שהתרדמה עדיין לא חלפה מפניהם, הממהרים לעבודתם כל עוד נפשם בם, החוששים לאבד רגע מיום העבודה שלהם שמא יבולע לפרנסתם, אולם שעה זו של לפני עלות השחר – היא שלהם, והם מנצלים אותה כדי להצטרף למאות האלפים אשר בשעה זו או בכל שעות היום – מתיישבים, שוכחים את כולם ואת הכל, שוכחים דאגת הפרנסה וצרות הכלל והפרט, שוכחים את הנדוניא של ילדיהם, את חובותיהם, את מחלת הילדים ואת חולשת האשה, את חולשותיהם ואת דאגותיהם הממלאות את יומם עד אפס מקום, שוכחים שעליהם עוד לרוץ להתם וללכת להכא, שעליהם להיפגש עם פלוני ולהשיג בכל מאמץ אפשרי את אלמוני, שבו, לפי דעתו, תלויה פרנסתו, והם מתיישבים כולם ליד השולחנות הארוכים, מוציאים כולם אותה המסכת, מנגנים כולם אותו ניגון שירד כמן מן השמים ומרווה צמאונם של מאות אלפי צמאים לדבר ד', מתחילים להתנועע כפי אשר נע העם שעמד תחת הר סיני וקיבל את תורת אלוקים חיים, וכל אחד מהם שומע את קול ד', כאילו זה עתה שובר הוא את הארזים, מנפץ את הסלעים ברדתו אל עם ישראל מהר סיני ללמד את בני ישראל תורה ומצוות, וכל אחד מהם יודע, כי הקול הזה מכוון אליו, אל ישראל בן יעקב, אשר יחוסו נמשך דור דור עד לאברהם אבינו, ואשר הוא, הוא בעצמו ולא אחר עמד וקבל את התורה על ידי משה רבינו, ועכשיו הוא משננה לעצמו ובעוד כמה שעות ילכו ילדיו לבית התלמוד וגם הם ישננו את התורה הזו וכך היא תעבור מאבות לבנים ומבנים לנכדים ולננינים עד הדור האחרון.

ובשעה שכאן האיר הבוקר, יורד הלילה בחציו השני של כדור הארץ, ואז מתאספים שם בשעה זו רבבות אנשים בשעות של בין מנחה לערבית, ללמוד אותו דף גמרא שישראל בן יעקב סיים עכשיו את לימודה וגם שם יושב פלוני ר'

**עשה תורתך קבע (אבות)
 קבע עתים לתורה
 בלימוד ה"דף היומי"**

ישראל, שגם לו דאגות וצרות והסתבכויות, וגם שם פרנסתו דוחקת עליו, וגם שם ממונים עליו שרי מסים, וגם שם הוא עובד בפרך, וגם שם רודף יצר הרע אחרי האנשים וממציא להם תרפ"ט נימוקים שדוקא רגע זה אינו הכשיר ביותר ללמוד את דף הגמרא, ומוטב לאחר בשעה, לאחר שיסדר את עניניו הפרטיים, וגם שם מצטחקים רבבות האנשים כשהם מתיישבים, בקור או בחום הלוהט, בסערה או בגשם הטרופי, כשהרוח הסיבירית מיללת בארובה או כשליל הקטיפה קורץ במיליוני עיניים ואינו מניח לשבת ולהצמד למקום.

ואותו הניגון שירד להם לישראל כמן מן השמים, הולך ומתנגן מאליו, הולך וחופף את כולם בכחופת חתנים, והם אינם מרגישים כי מנגנים הם, כי בני אדם הם שקדושתם גדולה מזו של מלאכים, והם מנגנים מי בחשאי ומי בקולי

קולות, מי מסלסל בו ומי המחדיר בו את מאת אחוזים של העצב שהוא שרוי בו, אולם הניגון אינו משתנה על ידי כך אלא כולם שרים אותו באותו קצב, והלב מתמלא שירה כמו הלב שלפני שעה שר את שירת הדף העולמי בחציו השני של כדור הארץ.

וכך סובב הניגון של דף הגמרא על פני העולם, ללא רגע של מנוחה, ללא דקה של תנוחה או של תנומה, הוא עובר ממדינה למדינה, שם הוא מכנס רבבות בטרם שחר וקופץ מיד למדינה אחרת אשר השחר כבר הלך עבר לו ואתא

בוקר, ואנשים שאינם

טרודים במלאכתם

יושבים ליד דף הגמרא,

ומשם הוא ממחר

ליבשת אחרת, שם

עדיין אמצע הלילה,

חצות! ואחרי תיקון

חצות מתיישבים שוב

אלפים ללמוד את דף הגמרא, שזה עכשיו, ממש לפני דקה אחת סיים ר' ישראל שלישי באסיה את הלימוד, ואז מתחיל ר' ישראל באירופה, ומשם הוא עובר לאמריקה הדרומית, הצפונית, משם לאפריקה, לאוסטרליה, כי הרי אחינו בני ישראל פוזרים על פני כל כדור הארץ, ועמם נמצאת השכינה בגלות, ועמה, כמובן, תורתנו הקדושה, הריהו – דף הגמרא, מאחד את כולם, באותה שעה ובאותו רגע.

רבבות גמרות נפתחות באותו רגע ברחבי העולם, וברגע שהן נסגרות כאן, נפתחות רבבות גמרות כאלה במקומות אחרים, כך שאין רגע אחד ללא לימוד התורה.

וחוקות שמים וארץ – מתקיימים.

והיה כי ישאלך בןך מחר לאמר: מה זה?

ואמרת אליו: בני, שרשרת היא, שרשרת זהב המקשרת כל אחד מאתנו עם הנצח, כי אלמלא שרשרת זו, היינו כולנו נדחפים

לקרן זווית וכל אחד רואה את עצמו בודד, וכל אחד מתפלל את תפלתו ומבקש בקשתו, עכשיו כשעיני כולם נעוצות באותן האותיות, וכל העם ביחד מרנן את לבו ונפשו במבטא אלוקי, עכשיו כשמדורות נדלקות בכל העולם כולו והמשואות נראות מיבשת ליבשת, ממדינה למדינה, מעיר לעיר, מבית כנסת לבית כנסת, ואבוקה אדירה מאירה את האופק כולו מכל ארבע הרוחות, עכשיו כשבאותה שעה עצמה עומדים רבבות ואבוקות של אור בידיהם וכך הם מאירים את דרכם של ילדיהם, ברנן, בשמחה של מצוה, בהתלהבות של אחדות מלאה של העם כולו.

עכשיו, ברגע זה אנו מתקשרים עם הנצח ואנו, כל אחד מאתנו הנאחז בכל כוחותיו בדף הגמרא הזה של היום ושל מחר – כשהוא עייף ויגע, כשהוא נרדם מעייפות, כשהוא רעב וצמא, כשהוא נרגז, כשהוא שבור ורצוף – מוסיפים מידי יום ביומו חוליה לשרשרת הזהב הזו –

— שהיא נצחית ומטביעה בנו את חותם הנצח.

המודיע. כ"ה טבת תשכ"ח

היום בתג התורה של התורה שבעל פה מפגינה יהדות התורה בכל העולם
כי קודשא בריך הוא! - אורייתא וישראל חד הוא!

**לימוד ה"דף היומי" מאחד ומלכד העם כידו
אל תפרוש מן הצבור, הצטרף למעגל הלומדים**

הזדמנות נדירה

**מבחר ספרי הסופר
הרב דוד זריצקי
במכירה מיוחדת
במבצע נדיר וחד פעמי**

**אתה, שרצית להעשיר את ארון הספרים שלך,
שחלמת שילדיך יקראו גם הם
את הספרות האיכותית והמרגשת של זריצקי,
זו ההזדמנות שלך!!!**

**במחיר מיוחד
4 ספרים ב-100 ₪ בלבד**

להשיג אצל בנקודות המכירה

נקודות מכירה:**ירושלים**

מודיעין עילית
פלבמן רח' רבי עקיבא 6
טל' 08-9742964

סנהדריה – פורטנוי רח' בלוי 37 טל' 02-5821607
רמות – גלזר רח' שירת הים 8 טל' 052-7653763
הסמינר החדש – טל' 058-3232964
גילה – זריצקי טל' 052-7688990
נוה יעקב – ברנס רח' בר יקר 418 טל' 02-5835661
ישיבת מיר – טל' 052-7688990

ביתר עילית – קליין אגרות משה 15 טל' 02-5802933
אופקים – זריצקי רח' אשל 3 טל' 077-2400266
רחובות – זריצקי רח' אמרי חיים 2א' טל' 077-2121353

בני-ברק

מקומות אחרים בארץ ולפרטים נוספים
ניתן להתקשר לטל'
054-8424024
או לשלוח הודעה לתיבת המייל של "נר לדוד"
nerledovid@gmail.com

זריצקי רח' רב אמי 2 טל' 054-8484044
זריצקי ק. הרצוג טל' 050-4167447